

Masteroppgave

BØK950 Økonomi og administrasjon

Samfunnsøkonomisk analyse av borgerlønn

Blerton Zumberaj

Totalt antall sider inkludert forsiden: 72

Molde, 23.05.2019

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiattrollert i URKUND, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Personvern

Personopplysningsloven

Forskningsprosjekt som innebærer behandling av personopplysninger iht.

Personopplysningsloven skal meldes til Norsk senter for forskningsdata, NSD, for vurdering.

Har oppgaven vært vurdert av NSD?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

- Hvis nei:

Jeg/vi erklærer at oppgaven ikke omfattes av Personopplysningsloven:

Helseforskningsloven

Dersom prosjektet faller inn under Helseforskningsloven, skal det også søkes om forhåndsgodkjenning fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, REK, i din region.

Har oppgaven vært til behandling hos REK?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 30

Veileder: Johan Holmgren

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven, §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Dato: 23.05-2019

Antall ord: 23559

Forord

Denne masteroppgaven utgjør den avsluttende delen av masterstudiet i økonomi og administrasjon ved Høgskolen i Molde. Arbeidet har vært utfordrende, men lærerikt, fylt med frustrasjon, glede, misforståelser og pågangsmot.

Først og fremst vil jeg takke min veileder Johan Holmgren for god veiledning og hyggelige samtaler. Han har motivert meg med konstruktive innspill og styrt meg i riktig retning fra begynnelsen til slutt.

Jeg vil til slutt takke mine medstudenter ved Instituttet for Økonomi. De har gjort min tid på Høgskolen en periode jeg vil alltid se tilbake på som de beste årene av mitt liv. Takk til familie og venner for støtte og motivasjon.

Høgskolen i Molde

Mai, 2019

Blerton Zumberaj

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg og belyser tanken om en borgerlønn som et alternativ til de eksisterende velferdsordninger som skal erstatte alle andre sosiale overføringer.

Borgerlønn er en alternativ velferdsmodell, definert av organisasjonen *Basic Income Earth Network* BIEN, som en ubetinget inntekt som gis til alle på individuell basis, uten behovsprøving eller krav om arbeid. Formålet bak ideen er at alle borgere har en økonomisk sikkerhet for sin eksistens. Ideen om en borgerlønn har historiske røtter helt tilbake til det sekstende århundre. Fra nyere tid blir borgerlønn forbindes med en alternativ variant utviklet av Milton Freedman, som blir kalt for negativ inntektskatt (NIS). Prinsippet bak negativ inntektskatt er at borgere ikke betaler skatt under et visst inntektsnivå og heller får kompensert mellomlegget mellom det gitte inntektsnivået og det man tjener.

De fleste forslagene til å finansiere en borgerlønn på, har basert seg på å implementere systemet på et statelig nivå. I tillegg til dette har det blitt foreslått diverse andre former for å finansiere systemet på som blant annet formueskatt, forurensningsskatt, kapitalskatt, merverdiavgifter eller andre typer. Likevel tar de fleste av forslagene utgangspunkt i en finansiering med bruk av en flat inntektsskatt. I de siste årene har det ikke vært mange borgerlønner eksperimenter som er blitt utført på universell basis. Det er derimot noen av eksperimentene som kan peke mot de ulike effektene vi kan forvente hvis reformen hadde blitt introdusert. Dette kan gi oss en liten innsikt i hva mennesker kan forvente seg hvis en borgerlønn blir implementert på et nasjonalt nivå.

Siden det er mangel på empirisk undersøkelse bak borgerlønn, ble det naturlig at masteroppgaven ble gjennomført som en litteraturstudie. Formålet med oppgaven er å fremlegge hva borgerlønn er, hvorfor mange syntes det er et interessant alternativ til dagens velferdsstat og diskutere de forskjellige effektene en borgerlønn kan påføre individet, markedet og økonomien.

Innholdsfortegnelse

Kapitel 1.0 Forklaring av begrep og uttrykk, allmenn interesse og historien om borgerlønn.....	1
1.1 Forklaring av begrep og uttrykk	1
1.2 Milton Friedman`s negativ inntektsskatt.....	3
1.3 Dagens interesser.....	4
1.4 Historien om borgerlønn.....	7
Kapitel 2.0 Hva kjennetegner en borgerlønn?	11
2.1 Periodisk	11
2.2 Utbetalt kontant.....	12
2.3 Individuelt	12
2.4 Universal.....	13
2.5 Ubetinget.....	15
Kapitel 3.0 Finansering av borgerlønn.....	16
3.1 Skatt på lønnsinntekt	16
3.2 Skatt av Naturressurser.....	17
3.3 Finansiering	19
3.4 Den marginale skattefinansieringskostnaden	22
3.5 Borgerlønn versus andre velferdsordninger	23
Kapitel 4.0 Forskjellige typer av borgerlønn.....	26
4.1 Negative inntektsskatt.....	27
4.2 Universell borgerlønn.....	30
4.3 Earned Income Tax Credit.....	33
Kapitel 5.0 De økonomiske og psykologiske effektene.....	34
5.1 Effekten av borgerlønn på individ nivå.....	34
5.1.1 Det teoretiske grunnlaget for insentivet til å jobbe	35
5.1.2 Oppfattelsen av fritid som enten en normal eller dårlig gode	37
5.2 Effekten av borgerlønn på markedet	40
5.2.1 Virkningen av en borgerlønn på arbeidskraftforsyningen	40
5.2.2 Effekten på lønninger og priser i markedet.....	42
5.3 De økonomiske effektene av en borgerlønn	45
5.3.1 Er borgerlønn økonomisk bærekraftig	45

5.3.2 Er det økonomisk lønnsomt med borgerlønn	47
Kapitel 6.0 Borgerlønn eksperimenter	49
6.1 Negativ inntektskatt eksperiment	50
6.2 Universal borgerlønn eksperiment	55
Kapitel 7.0 Avslutning	57
Litteraturliste.....	59

Liste over Figurer

Figur 1.1 - Populariteten av forskjellige publikasjoner om borgerlønn fra 1990-2018.....	6
Figur 1.2 - Populariteten i ordet «Basic income» ved bruk av Google trends.....	6
Figur 4.1 - Lineær negativ inntektsskatt.....	29
Figur 4.2 - Universell borgerlønn med en flat skatt.....	32
Figur 4.3 - EITC kombinert med «mean-tested minimuminntekt».....	33
Figur 5.1 - Budsjettlinjen med en grense for arbeidstakerens muligheter.....	36
Figur 5.2 - Effekten av en borgerlønn som ikke påvirker muligheten til fritid.....	37
Figur 5.3 - Effekten av borgerlønn på arbeidstid «normal gode».....	39
Figur 5.4 - Effekten av borgerlønn på arbeidstid «dårlig gode».....	39
Figur 5.5 - Jobb A – Nedgangen i arbeidskraften.....	41
Figur 5.6 - Jobb B – Økningen i tilbudet av arbeidskraft.....	41
Figur 5.7 - Indifferanse kurven for lønn og sannsynlighet for skade på jobb.....	43
Figur 5.8 - Bestemme markedet kompenserende differensial.....	44

Liste over tabeller

Tabell 3.1 - Skatt beregnet med flat skatt på 40% av inntektene break-even punkt.....	19
Tabell 3.2 - De finansielle satsene for ulike grupper i samfunnet versus borgerlønn.....	23
Tabell 6.1 - Detaljen over NIS eksperimentene.....	52
Tabell 6.2 - Et sammendrag av estimatene fra funn av arbeidsreduksjonseffekt.....	53

“What is the first object of society? It is to maintain the inviolable rights of man. What is the first of these rights? The right to exist. The first social law is thus that which guarantees to all society’s members the means of existence; all others are subordinated to it” (Raventós, 2007: 7)

- Maximilien Robespierre (1758–1794)

The Right of Existence

Kapitel 1.0 Forklaring av begrep og uttrykk, allmenn interesse og historien om borgerlønn

1.1 Forklaring av begrep og uttrykk

Ideen om borgerlønn blir definert av den internasjonale borgerlønnorganisasjonen BIEN som en fast månedlig utbetaling til alle borgere. Den er en universell inntekt som gis ubetinget til alle på individuell basis, uten behovsprøving eller krav om arbeid (BIEN, 2019). Prinsippet bak ideen er at utbetaling skal være nok til å kunne dekke et minimum av levekostnadene. Det er ment som et alternativ til gjeldende velferdsordninger som skal erstatte alle andre sosiale overføringer. Borgerlønn skiller ikke mellom personer som har behov for penger, av diverse grunner ikke har inntekt, og personer som er arbeidsføre. I de fleste variantene som er presentert så skal kun direkteoverføringer erstattes og ikke tjenestetilbud som gratis utdanning og helsevesen.

I gjennom årene har det blitt påpekt forskjellige argumenter for og imot en borgerlønn, både filosofisk, politisk og moralsk. De vanlige argumentene for en borgerlønn reform, gitt en utbetaling som kan dekke enkeltes levekårsbehov, er som følger. Borgerlønn er en mindre inngripen i privatlivet enn tradisjonelt. Når det økonomiske grunnlaget for å leve er sikret blir balansen mellom arbeid og fritid vesentlig forbedret, som kan føre til økt individuell frihet og reduserer ulikheter. Borgerlønn vil lette fattigdomsproblemet og hindre fattigdomsfeller med å gi mottakerne kjøpekraft til å skaffe seg det han eller hun trenger for å leve. Det vil skape mer fleksibilitet i arbeidsmarkedet da tryggheten ved å motta ytelsen fører til økt arbeideltakelse.

Dette øker incentivet til å investere i egen kapital da flere satser på innovativ prosjekter og skaper nye jobber som fører videre til en gevinst for samfunnet (Civita, 2017). De vanlige argumentet mot borgerlønn i land med finansiert velferdsordninger, er som følger: Borgerlønn kan føre til en negativ vekst i økonomien, samt at det kreves for høyt skattenivå for å bli finansiert. Dess høyere ytelse, dess vanskeligere blir det å skattlegge dem som jobber, fordi skatteprosenten blir høy (Civita, 2017). En borgerlønn reduserer incentivene til å arbeide og vil skape gratispassasjerer. Kravet om at man må yte noe for å få noe brytes ned. Dette kan skape urettferdig forskjeller mellom arbeidsføre personer, der noen lever av andres arbeid. Hvis arbeidsdeltakelsen synker, vil dette gå ut over verdiskapningen til samfunnet som kan

føre til større forskjeller mellom sysselsatte og borgere som mottar borgerlønn. En ytelse som blir mottatt uten å arbeide eller gjøre noe, kan virke passiviserende.

I litteraturen finnes det forskjellige begreper som blir brukt til å beskrive lignende konsept. Internasjonalt blir borgerlønn ofte omtalt som Universal Basic Income (UBL). I praksis blir borgerlønn brukt om ordninger som ikke har noe samsvar med denne definisjonen. Det finnes et stort utvalg av begreper som blir brukt om hverandre som liknende betydning for borgerlønn både på norsk og engelsk. Begrepene som blir brukt på norsk er grunninntekt, minsteinntekt, samfunnslønn og sosial dividende som synonymer til borgerlønn. På engelsk omtales konseptet som basic income, basic income guarantee, unconditional basic income og universal basic income. I henhold til oppgaven velger jeg å bruke begrepet borgerlønn som tradisjonelt er mest gjenkjent i Norge.

Begrepet borgerlønn blir også brukt som en samlebetegnelse av forskjellige type systemer. Disse er variasjonen i nivået på borgerlønn, størrelsen på utbetalingen, hvem som skal få utbetalt, hvor lenge man skal motta utbetaling, hvilke vilkår som skal knyttes til borgerlønn og hvilke velferdsordninger man skal bevares ved siden av borgerlønn. Jeg vil komme tilbake til flere av de overnevnte designspørsmålene senere i oppgaven. Borgerlønn bør være av en størrelse som gjør at eksistensminimum blir tillatt som eneste inntektskilde. Med mindre annet ikke er angitt, blir dette karakterisert videre i denne oppgaven i tillegg til de overnevnte definisjonene. For å se nærmere på eksistensminimum benytter jeg de lovfestede livsoppholdssatsene av barne- og likestillingsdepartementet. Dette hjelper meg å sette tall på hva som i Norge kan anses som en inntekt som tillater eksistensminimum.

Veiledende satser er gjort slik at personer som har utleggstrekk i lønn eller gjeldsordningen skal få beholde et fast beløp som anses tilstrekkelig for et livsopphold som er forsvarlig. Forsvarlig livsopphold blir definert som den summen man får etter at faste bo utgifter er betalt. Livsoppholdssatsene som justeres årlig i samsvar med utviklingen i konsumprisindeksen, har i 2017 blitt satt til 8463 kroner i måneden som er minimum livsopphold satsene for en enslig voksen (Regjeringen, 2018). Når de faste boutgifter er trukket fra må da også tallene for utgifter til bolig bli inkludert for en enslig voksen. Borgerlønn siterer at utbetalingen skal skje individuelt uten noe basisprøve og bosituasjon som skal tilstrekkelig holde til et eksistensminimum for et individ. I henhold til dette benytter jeg meg av å se på gjennomsnittsprisen i Norge for utleie av rom som grunnlag for minimum boligutgift. I følge SSB så var gjennomsnittlig månedlig leie 7150 kroner på landsbasis i 2017

(SSB, 2018a). Leieprisene på landsbasis varierer mellom storby og bygd som er en viktig faktor å bemerke. Nivået på satsene i minimumlivsopphold inkludert de gjennomsnittlig bostandard leiepris for et rom i Norge, resulterer månedlig utbetaling på rundt 16 000 kroner. Borgerlønn definerer at nivået på eksistensminimumene, skal ha en størrelse som skal være mulig å holde til å leve et minimumsliv for en enslig voksen uten krav om arbeid. Er borgerlønnen derimot i en størrelse at eksistensminimum ikke holder til å leve et minimumsliv uten krav om arbeid, blir den definert for en partiell borgerlønn. Denne type reform fungerer slik at den ikke erstatter de forskjellige sosiale støtteordninger, men fungerer tilsvarende som de sosiale ordningene. En slik ordning blir gjennomført i Finland i 2017 med en tilsvarende støtteordning som blir definert som en partiell borgerlønn (E24, 2016). Grunnbeløpet brukes som grunnlag for beregningen av trygd og pensjon. Forkortelsen (G) brukes med antall ganger summen av grunnbeløpet som skal multipliseres (Payr, 2018). Denne satsen sammenlignet med de overnevnte satsene, resulterer 96 800 kroner i året som tilsvarer rundt 1G og 190.000 kroner (2G) «NAV, grunnbeløpet i folketrygden» (NAV, 2018a). Sammenlignet med andre europeiske forslag så er denne satsen vesentlig høyere i Norge.

1.2 Milton Friedman`s negativ inntektsskatt

Under utviklingen av borgerlønnreformen har det senere blitt presentert en ny versjon av ideen. Denne varianten av borgerlønn blir kalt for negativ inntektsskatt (NIS) som er blitt mye diskutert av økonomen Milton Friedman i boken *Capitalism and Freedom* fra 1962.

Prinsippet bak negativ inntektsskatt er at borgere ikke betaler skatt under et visst inntektsnivå og heller får kompensert mellomlegget mellom det gitte inntektsnivået og det man tjener (Civita, 2017). Dette innebærer at for borgere med en inntekt under ett politisk bestemt grense, eller for borgere med ingen form for inntekt, får en statlig støtte opp til det nivået. Desto lavere inntekt en borger har desto mer får man kompensert (Negativ skatt). Personer med en inntekt over dette bestemte nivået betaler skatt, mens de med en inntekt under dette nivået mottar en statlig overføring. Den negative inntektsskatten blir på denne måten også progressivt, siden borgere betaler mindre skatt jo mindre man tjener (E24, 2016). I perioden 1968 til 1980 har det blitt utført flere store eksperimenter i USA og Canada for å få en indikasjon på effekten av et slikt system. I henhold til at det mangler mye god empiri bak borgerlønnslitteraturen, er det hensiktsmessig å diskutere utfallene fra diverse eksperimenter som er blitt utført med negativ inntektsskatt. Jeg går dypere inn på negativ inntektsskatt i

kapittel 4 hvor jeg diskuterer de praktiske og ideologiske forskjellene mellom borgerlønn og negativ inntektsskatt og i kapittel 6 går jeg nærmere på eksperimenter som er utført.

1.3 Dagens interesser

Konseptet om borgerlønn blir stadig mer diskutert og er et veldig aktuelt tema i dagens samfunn. Ideen har fått et voksende antall tilhengere og fremmes nå verden over. Den internasjonale borgerlønnsorganisasjonen BIEN, som er blitt grunnlagt i 1987, blir regnet som den største drivkraften som angår konseptet. Organisasjonen tilbyr lesere en bredere aspekt på argumenter, forslag og problemer som er knyttet til borgerlønn som en ide, institusjon og offentlig praksis. BIEN har til dette formålet årlige konferanser rundt om i verden, hvor empirisk forskning og nye ideer om borgerlønn formidles og diskuteres. Den økende interessen for borgerlønn blir ikke diskutert bare blant akademikere, men også blant politikere. Finland ble det første landet i Europa som startet et sosialt eksperiment. De bestemte at prosjektet med en tilnærmet full borgerlønn for arbeidsledige skulle bli gjennomført i 2017-2018. Forsøket gikk ut på at 2.000 utvalgte arbeidsledige mellom 25 og 60 skulle motta en borgerlønn på rundt 5.000 kroner i måneden uten forpliktelser (E24, 2017).

I motsetning til prosjektet i Finland med en borgerlønn uten forplikter, forsøkte Nederland et forsøk med sosiale ytelser med arbeidskrav, altså en borgerlønn med betingelser. Den som mottok ytelsen hadde krav om at de måtte enten være arbeidssøkende, delta i frivillige arbeid eller lignende. I Utrecht i Nederland skulle 250 innbyggere som fikk sosialstøtte prøve borgerlønn, men sosialdepartementet måtte først godta de utvalgte i følge regelverket i Nederland. Forsøket er foreløpig enda ikke godkjent. I Sveits har borgerlønn eksperimentet blitt nedstemt i en folkeavstemning hvor 77 prosent av befolkningen stemte imot ordningen. Det ble oppfattet slik at motstanderne mente forslaget som var forslått med en månedlig ytelse på 20 000 kroner, utgjør en vesentlig høy kostnad for staten da dette ikke var lønnsomt. I California er to pilotprosjekter i ferd med å starte, som blir finansiert av et amerikansk privat selskap. Hensikten med forsøkene er å se hvordan en borgerlønn påvirker arbeidsdeltakelse og å få en forståelse av om det påvirker livskvalitet mer generelt (Businessinsider, 2017).

I Norge har borgerlønn blitt mer fokusert av politikere og i de siste årene har konseptet blitt gjenstand for debatt. Noen av de første som talte varm for borgerlønn i Norge var Arbeiderpartiet, men etter en viss periode ble iden rundt dette tatt vekk fra partiprogrammet til fordel for arbeidslinja. Videre hadde venstrepartiet en visjon om å ha en borgerlønn som

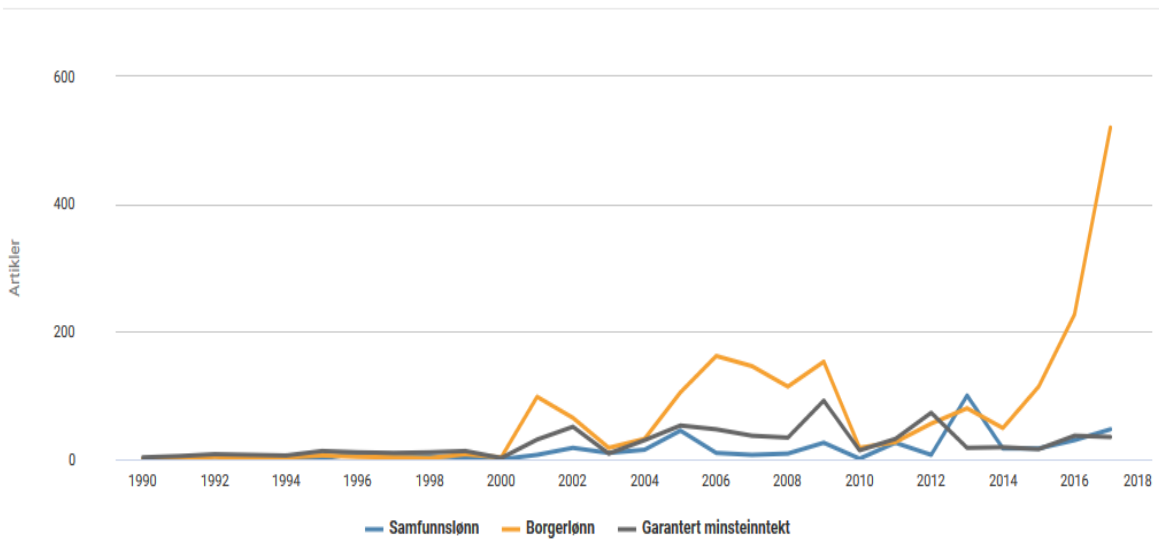
garantert minsteinntekt til alle norske statsborgere. Forslaget om borgerlønn var i sitt partiprogram fra 2009-2013, men ikke i siste stortingsperiode. Miljøpartiet de grønne har også hatt borgerlønn i sitt partiprogram i en lang periode, men har unnlatt og gjort noe med saken helt frem til i dag. Miljøpartiet har lenge talte varm for borgerlønn og ønske nå i partiprogram for 2017-2021 å prøve borgerlønn prosjektet. Nå er det kun de røde og MDG som har borgerlønn på programmet som ønsker å utrede små pilotprosjekter. Det vanskelige med en borgerlønn eksperiment i Norge er å skissere hva en slik reform vil bety økonomisk. Noen av de første som talte varm for borgerlønn i Norge var Arbeiderpartiet, men etter en viss periode ble iden rundt dette tatt vekk fra partiprogrammet til fordel for arbeidslinja.

Det er ikke bare politikere som diskuterer om borgerlønn, også forskere er med i debatten. I følge Nanna Kildal, forsker ved Universitet i Bergen, er borgerlønn altså ikke et alternativ til arbeid, men heller et insentiv til å få folk i arbeid. Kildal argumenterer videre at motstanderen som misliker iden om garanter grunninntekt ser på ideen som kontroversiell i den forstand at det rammer det moralske prinsippet: *man må yte for å nyte*. Dette mener Kildal ikke nødvendigvis rammer borgerlønnsordning av den type moralsk motargument. ”*Det er all grunn til å tro at borgerlønn øker arbeidsinnsatsen i samfunnet – ikke omvendt*” (NRK, 2014).

I debatten om borgerlønn har vi også Kalle Moen som er professor i økonomi ved Universitetet i Oslo. Moen argumenterer for en variant av borgerlønn som han kaller for, Universal Basic Share (UBS). Det er en form for inntekt som blir knyttet videre til nasjonalinntekt, og derved vil alle ha incentiver til en høyere verdiskapning. I henhold til dette mener Moen at dette skaper en sammenheng mellom den enkleste økonomi og samfunn som helhet som vil skape en felles forståelse og en kollektiv ansvarsfølelse i befolkningen.

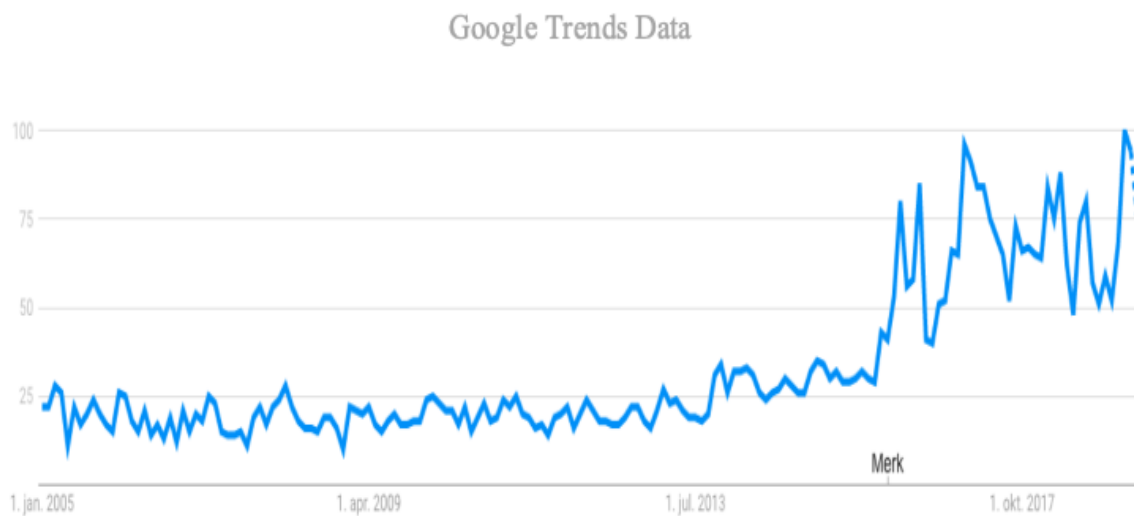
Får å sjekke populariteten og forskjellige artikler som inneholder ordet samfunnslønn, borgerlønn og garantert minsteinntekt skal vi bruke retriever for å finne ut av dette (Retriever, 2019). Figur 1.1 tar for seg publiserte artikler, tidsskrifter og nettaviser i Norge. Vi skal i dette tilfellet analysere fra tidsperiode 1990 til 2018. Som vi ser fra figuren er det en betraktelig økning med artikler som inneholder borgerlønn fra år 2000 og frem til i dag.

Dekning over tid, totalt 3163 artikler: Samfunnslønn, Borgerlønn, Garantert minsteinntekt

Figur 1.1 – Populariteten av forskjellige publikasjoner om borgerlønn fra 1990-2018

For å undersøke videre statistikken over populariteten over tema som omhandler borgerlønn, skal vi ta for oss Google Trends. Dette er en metode man kan bruke til å finne ut av hvor mange ganger et tema er blitt søkt. Grunnen til å bruke Google trends er at denne metoden viser etterspørslene i tema over tid og til den perioden tema var mest populært. I dette tilfellet skal vi se på borgerlønn i det engelsket ordet som blir kalt for «basic income». Perioden vi skal fokusere på er fra 2005 til 2017.

Figur 1.2 – Populariteten i ordet «Basic income» ved bruk av Google trends (Googletrends, 2019)

Vi ser i figur 1.2 at populariteten har på samme nivå som figur 1.1 har økt de siste 15 årene. I henhold til figur 1.2 ser vi også at de siste 5 årene var perioden da ordet «basic income» var mest populær. I neste kapittel skal vi se på diskusjonen rundt borgerlønnen i et historisk perspektiv.

1.4 Historien om borgerlønn

Tanken om at alle borgere får en ubetinget grunninntekt er ikke noe nytt. Ideen om borgerlønn har historiske røtter helt tilbake til det sekstende århundre. Her en noen av tenkerne og beslutningsmennene som har støttet ideen gjennom årene.

En av de tidligste tilfellene til en foreslått borgerlønn kan ses av den britiske humanisten Thomas More`s (1478-1535) Utopia, publiserte i 1516. I novellen blir borgerlønn foreslått som en løsning for å bekjempe tyveri fremfor å dømme tjuver til døden: *‘This method of dealing with thieves is both unjust and undesirable. As a punishment, it’s too severe, and as a deterrent, it’s quite ineffective. Petty larceny isn’t bad enough to deserve the death penalty. And no penalty on earth will stop people from stealing, if it’s their only way of getting food* (Rudolf Steiner, 2005). Flere tenkere som Johannes Ludovicus Vives (1492-1540), blir ansett som den sanne far til ideen om en borgerlønn. Vives var den første til å utarbeide en detaljert ordning og utviklet et omfattende argument for det, både basert på teologisk og pragmatisk hensyn (BIEN, 2019).

Den franske politiske tenkeren Nicolas De Condorcet (1743-1794) presenterte et forslag for et sosialforsikringssystem, samtidig som at han argumenterte for en borgerlønn hvor folk kunne skifte familie og klare seg. *«giving to those children who become old enough to work by themselves and found a new family the advantage of a capital required by the development of their activity.»* (Van Parijs og Vanderborght, 2017, s.269).

Den første som presenterte for det som vi i dag kaller borgerlønn var den engelske politikk filosofen Thomas Paine (1737-1809). Paine utarbeidet et forslag i sitt essay ”Agrarian Justice” fra 1796, der han foreslo at alle borgere hadde et krav på en grunnrente fra samfunnets ressurser. Det private eiendomsretten førte til at kun noen få borgere tjente penger på disse ressursene. Paine argumenterte da at en borgerlønn ville være som en kompensasjon til alle borgere som brukte landets felles naturressurser (Civita, 2017).

”the earth, in its natural, uncultivated state was, and ever would have continued to be, the common property of the human race. As the land gets cultivated, it is the value of the improvement, only, and not the earth itself, that is in individual property “ (Paine, 1797, p.28).

Etter Paine har det vært både utopiske sosialister og sosial liberalere innstilt til ideer som ligner på borgerlønn. Den belgiske juristen Joseph Charlier (1816-1896), var den første til å foreslå en borgerlønn som passer med dagens definisjon. I 1848 publiserte Charlies et konsept om en *territorial dividende*. Her foreslo han alle bør få tilkjent en grunnrente fra samfunnets ressurser uten noe krav om arbeid. Dette ville da føre til en mer rettferdig fordeling av ressurser og fattigdomsbekjempelse. I likhet med ideen til Charlier hadde en sosialliberalist John Stuart Mill (1806-1873) vært sympatisk innstilt til ideer som ligner borgerlønn. I sin andre utgave av *Principles of Political Economy* (1848) foreslo Mill en lik betaling for ethvert medlem av et samfunn, som er enten i stand eller ikke til å arbeide. Resten av produktene deles da i visse proporsjoner som skal fastslås på forhånd blant de tre elementene, arbeid, kapital og talent (BIEN, 2019).

I det 20. århundre ble tre perioder diskutert i den mer moderne historien til borgerlønn. Det ble utviklet forskjellige forslag under navn som *sosial kreditt*, *nasjonal dividende*, *statsbonus*, *demogrant* og *negativ inntektsskatt* (Bien, 2019).

Den første perioden startet i Storbritannia i 1918, mot slutten av første verdenskrig da ting begynte å våkne opp. Nobelprisvinneren i litteratur, Bertrand Russel (1872-1970) publiserte en kort og skarp bok i 1918 med tittelen *In Roads To Freedom*. I boken argumenterer Russel for en sosial modell der han kombinerer fordelene ved sosialisme og anarkisme. En sentral faktor på som blir nevnt i litteraturen er de tilstrekkelige nødvendighetene som borgerlønn skal dekke (Russel, 1918).

Den unge ingeniøren, Dennis Milner (1892-1956) publiserte det samme året en kort og detaljert brosjyre med tittelen *Scheme for a State Bonus*. I brosjyren argumenterte Milner for innføringen av en inntekt satt til 20% av BNP per innbygger som blir betalt ubetinget på ukentlig basis til alle borgere i Storbritannia. Fra et moralsk ståsted argumenterte Milner at alle menneskene har rett til en livsforsikring uten trusselen om å miste den.

Debatten om Borgerlønn ble videre diskutert ved flere anledninger i England og ble tatt opp igjen med en stor innvirkning fra den engelske ingeniøren, Clifford H. Douglas (1879-1952). Etter første verdenskrig ble den britiske industrien mer produktiv og Douglas mente at risikoen til overproduksjon var stor. Da foreslo Douglas i 1924 en innføring av *sosial kreditt* som besto i å betale alle husholdninger en månedlig *nasjonal dividende*. Mot slutten av 1942 kom et forslag av William Beveridge, som foreslo en sosialforsikring som hersket i Storbritannia og dermed satte borgerlønnsdiskusjonen til kanten av britisk politikk.

Den andre perioden fant sted i USA på 1960-tallet, hvor diverse amerikanere hadde en reell debatt om borgerlønn. Den første som kom med et forslag var økonomen Robert Theobald (1929-1999). Theobald var kritisk til den økonomiske veksten og argumenterte med at automatisering ville føre til færre jobber og at miljøproblemene ville blitt forårsaket av materielt forbruk.

Den amerikanske økonomen og Nobelprisvinneren Milton Friedman (1912-2006) var den andre som kom med et reelt forslag. I 1962 skrev han om *negativ inntektsskatt* i boken *Capitalism and Freedom*, som tidligere nevnt. Her presenterte Friedman en forenkling av den amerikanske velferdsstaten. Forslaget gikk ut på at man erstattet velferdsordningen med en lineær negativ inntektsskatt, der folk med lav inntekt mottar penger tilbake fra regjeringen. I likhet med borgerlønn var et system med negativ skatt det samme, ut ifra Friedman. Begge systemene ble skattlagt og fungerte på samme måte, utenom en viktig forskjell. Borgerlønn skulle bli utbetalt *ex-ante*, altså på forhånd, mens negativ inntektsskatt skulle bli utbetalt eller godskrives *ex-post* (Van Parijs, 1992). I sin reneste form lovet en negativ inntektsskatt en revolusjon i den amerikanske sosialpolitikken.

Debatten om borgerlønn ble videre diskutert av James Tobin (1918-2002), John Kenneth Galbraith (1908-2006) og andre liberale økonomer. De publiserte forskjellige artikler som forsvarte ideen om borgerlønn mer generelt, mer generøst og mindre avhengighetsskapende enn det eksisterende velferdsordninger. I artiklene ble det gjort en analyse av negativ inntekt som endte med å foreslå en borgerlønn til alle borgere som de kalte en *demogrant* (Civita, 2017).

I 1969 foreslo den republikanske president Richard Nixon en innføring av en borgerlønn med en intensjon for å redusere fattigdom. Dette førte til Family Assistance Plan (FAP), som var et ambisiøst sosialtjenesteprogram rettet mot fattige familier. Denne ordningen innlemmet en garanter inntekt med et økonomisk tillegg til arbeidstakere, som minnet mye på ideen til Friedman`s negative inntektskatt. Forslaget ble nedlagt av stor motstand i senatet og ble til slutt forkastet. Hovedgrunnen var at ideen ble oppfattet som for radikalt og de tidligere velferdsordningene ble beholdt, som da markerte en slutt på borgerlønnsdiskusjonen i USA.

Den tredje perioden som omhandlet diskusjoner rundt borgerlønn fant sted i Nordvest-Europa på 1980-tallet. Iden om borgerlønn ble diskutert i en rekke europeiske land som Danmark, England, Nederland, Finland og i Tyskland. I Danmark forsvarte tre akademikere iden om borgerlønn som skulle sikre frihet og sosial utjevning, men det er fremfor alt i Nederland at den nye europeiske diskusjonen om borgerlønn tok av. Den første som utalte seg i diskusjonen for en borgerlønn i Nederland var Proffesor J.P. Kuiper. Han påpekte at noen friske mennesker ble syke når de ble arbeidsledige, mens andre ble syke av å arbeide for mye. Kuiper anbefalte å koble bort sysselsetting og inntekt som en måte å motvirke de-humaniserende naturen av lønnsarbeid (Kuiper, 1976). I 1977 ble argumentene til Kuiper`s videreført til det politiske partiet Politieke Partij Radicalen og som ble det første europeiske partiet som hadde en borgerlønn i sitt partiprogram.

Den internasjonale organisasjonen for borgerlønn, *Basic Income Earth Network* (BIEN) ble grunnlagt i 1985. Organisasjonen har årlig konferanser over hele verden og samler mennesker fra alle politiske leirer, hvor empiriske forskning og nye ideer formidles og diskuteres. Hensikten bak BIEN er å tilby utdanning til det bredere publikum om forskjellige argumenter som er knyttet til borgerlønn som ide, institusjon og offentlig praksis. (BIEN, 2019)

I 1976 ble Alaska Permanent Fund opprettet og er av det eneste universelle borgerlønn som eksisterer i dag. Siden gjennomføringen av programmet har alle som har vært offisielt bosatt i Alaska i minst seks måneder mottatt et jevnt årlig utbytte, uten behovsprøving eller andre spesielle krav. I 2008 oppnådde størrelsen på de årlige utbyttene med en utbetaling på \$ 2069 per person. Alaskas oljeutbytteordning har gjentatte ganger blitt foreslått som ett konsept for andre land, men er fortsatt unikt og bidrar til å gjøre Alaska enestående blant de amerikanske statene (BIEN, 2019)

Kapitel 2.0 Hva kjennetegner en borgerlønn?

Den internasjonale organisasjonen for borgerlønn (BIEN) definerer at en borgerlønn er en periodisk utbetaling som betales individuelt og til alle innbyggere i et samfunn uten behovsprøving eller krav til arbeid. I dette kapitlet vil jeg gjøre en mer detaljert rede for hva som kjennetegner de fem hovedelementene i en borgerlønn.

- **Periodisk** – Den betales med jevnt mellomrom
- **Utbetalt kontant** – Den betales i en passende bytteform
- **Individuelt** – Den betales individuelt
- **Universal** – Den betales til alle
- **Ubetinget.** – Den betales uten krav til arbeid

2.1 Periodisk

En av de viktigste aspektene ved en borgerlønn er at den blir utbetalt med jevne mellomrom til mottakerne fremfor en engangsoverføring. Utbetalingen kan være alt mellom en uke, en måned, en periode eller et år, avhengig av diverse forslag. I 1796 kom derimot et forslag fra Thomas Paine som dreide seg om engangsoverføring hvor hele beløpet skulle utbetales i en omgang til individet (Paine, 1776).

Noen eksempel på dette er i begynnelsen av et voksenliv hvor en engangsoverføring kan ha både sine fordeler men også konsekvenser. Fordelen med en engangsoverføring er at den gir mottakere privilegiet til å forvalte midlene selv. Mottakere kan da disponere midlene slik at de investerer etter deres preferanser. Gitt et imperfekt kapitalmarked har man da en situasjon der mottakeren av borgerlønn maksimerer sin nytte av midlene og som igjen gir et større mulighetsområde. Engangsutbetalinger kan også medføre negative konsekvenser. Individens manglende disiplin med tanke på forvaltning av kapital, kan ende med at utbetalingene sløses bort og ikke fungerer som tenkt. For en liten andel av befolkningen vil en utbetaling på regulær basis gi et høyere nytte fordelt over et liv. Derimot for resten av andelen vil en periodisk utbetaling være det mest optimale og i større grad gi en vedvarende trygghet for individene og samfunnet.

2.2 Utbetalt kontant

Det fundamentale ved en borgerlønn er at det blir betalt i kontanter. De tidligere versjonene av borgerlønn ble betalt i form av spesifikke forbruksvarer som mat, husly, klær og annet. De som er til fordel for denne type hjelp, hevder at dette er den beste måten å sørge for at støtten som blir mottatt går til å dekke husholdningenes grunnleggende behov fremfor luksusvarer enkeltpersoner ikke trenger (Van Parijs og Vanderborght, 2017). I henhold til dette blir det samme argumentet brukt til støtte for velferdsprogrammer, som matkuponger og andre bilag. På den andre siden har vi de som er til fordel for å gi borgerlønn i form av kontantbetaling. De hevder at dette fremhever det faktumet at det kreves langt mindre byråkrati samt at de som mottar hjelpen, er i mindre grad utsatt for press fra grupper utenfor som forsøker å fremme egne agendaer. Noen eksempel på dette er matprodusenter som leverer mat til forskjellige bistandsorganisasjoner og leverandører av matstempelprodukter. Van Parijs og Vanderborght (2007) påpeker at det er svært åpenbart at når kontanter blir fordelt fremfor mat, skaper dette kjøpekraft og øker lokal økonomi, fremfor fordelingen av gratis mat som har en tendens til å skape depresjon.

Vi har også situasjoner hvor kontantutbetaling ikke har noe effektivitet, som områder hvor befolkningen ikke har noe marked tilgjengelig. Slike områder er oftest land som opplever naturkatastrofer og andre typer kriser. Det er derimot flere fordeler enn ulemper med å gi en borgerlønn gjennom kontant. Det å gi mennesker muligheten til å bestemme selv over hvordan man skal bruke støtten som mottas, er i seg selv den største fordel, spesielt med tanke på det grunnleggende frihetsperspektivet. Derfor mener man at det å motta kontanter vil være mer effektivt fremfor å motta bestemte varer når det gjelder å hjelpe mennesker, da folk selv vet best hvordan de kan øke sitt eget og deres families velferd.

Det er derimot også tilfeller hvor de voksne ikke handler i samsvar med hva som er best for barna. Dette fjerner noen av hindringene som skaper effektivitetstap i systemer hvor fordeler gis gjennom bestemte forbruksvarer (Van Parijs og Vanderborght, 2017).

2.3 Individuelt

I dagens velferdsordninger blir støtten påvirket av forskjellige faktorer som sivil status, størrelse på husholdning eller bosted. Borgerlønn derimot baserer seg på at hver enkelt person får en lik sum på et nivå som er uavhengig av den enkeltes husholdningssituasjon (Guy Standing, 2017). Dette vil fremme et syn om like statuser mellom folk, økt individuell

autonomi og medføre en større respekt for privatlivet (Barry, 1996). I dag er de fleste velferdsordningene utformet slik at et individ som bor alene får en vesentlig høyere fordeler fremfor å inngå et samboerskap med en eller flere voksne. Dette har å gjøre med forbruket i stordriftsfordeler, hovedsakelig fordi kostnadene ved å oppfylle grunnleggende behov er høyere når en person må bære alle kostnadene alene (Van Parijs og Vanderborght, 2017).

Det er derimot to grunner til at borgerlønn skal bli gitt individuelt, uavhengig av størrelsen på husstanden som vedkommende tilhører. Den første grunnen er at det er vanskelig å bekrefte eller kontrollere det faktum at folk enten bor alene eller med andre i husholdninger. Et system med individuell utbetaling er da enklere å administrerer og er mer effektivt, noe som ville kutte administrative kostnader. Den andre grunnen er at et system med reduserende overføringer hindrer folk i å leve sammen, siden de i mange tilfeller taper økonomisk. Van Parijs og Vanderborght (2017) påstår derfor at å gi kontanter individuelt bidrar til å gjøre systemet mer effektivt og bidrar til å fremme samliv som igjen i større grad bruker lite med ressurser som plass og energi.

Videre blir det argumenterte at en borgerlønn på individuelt nivå kan hjelpe til å styrke kvinner, spesielt i utviklingsland hvor kvinner ofte er undertrykket og er langt fra å ha oppnådd likestilling. Fra et normativt synspunkt kan en utbetaling bidra til å gi kvinnene i husstandene mer makt i diverse saker som angår familien og presse samfunnene i retning av mer likestilling. I Norge er dette argumentet ikke like vesentlig, siden Norge har et av verdens høysete yrkesdeltakelse blant kvinner.

2.4 Universal

Borgerlønn er universelt i den forstand at enhver statsborger eller beboer i en politisk enhet har rett til lønn uten noe behovsprøving. Prinsippet om universalitet betyr ikke alltid det samme, da dette er i kontrast til en kategorisk fordel som alle har rett til, kun hvis de oppfyller kriteriene. Noen eksempler på denne type ytelse kan være det norske barneprogrammet som alle familier med barn mottar eller alderpensjonen som alle har rett til å motta, dersom de oppfyller alderskravet (Kildal og Kuhnle, 2005). I de fleste tilfeller skal borgerlønn finansieres på et nasjonalt nivå, men kan også bli finansiert på regionalt eller globalt nivå. I det generelle kan ethvert politisk felleskap stå for utbetaling og finansiering. Dividendene utbetalingen fra *Alaska permanent Fund* er et eksempel på en slik finansiering.

De fleste velferdsprogrammer som eksisterer i dag er utformet slik at inntekten blir basert på individets lønn. Har man en lav inntekt får man større utbytte fremfor hvis inntekten er høy. Dette kan ha negative konsekvenser i form av folkets tilbøyelighet til å levere arbeidskraft i tilfeller der de ikke får noe økonomisk tilbake ved å jobbe. Det blir argumentert av Van Parijs og Vanderborght (2017) tre forskjellige grunner til hvorfor en universell inntekt er foretrukket i forhold til de nåværende testsystemene.

Den første grunnen går ut på at med et universelt system blir det lettere å nå de fattige. Hvis slike systemer er utformet for å målrettet de fattige, er det da vesentlig at fattige individer selv må involvere seg for å motta hjelpen. Et omfattende byråkratisk system er da nødvendig for å målrettet de fattige på en effektiv måte. Dette kan være problematisk da slike systemer kan ofte være dyre å håndtere. Disse systemer er derimot i stor grad eliminert med en innføring av en universell inntekt. Innføringen fører til at fattige individene ikke lenger trenger å søke om støtte som igjen fører til at regjeringen ikke trenger å bruke ressurser for å utelukke dem. (Van Parijs og Vanderborght, 2017).

Den andre grunnen går ut på at det er vesentlig å frigjøre folk fra å måtte akseptere elendige arbeidsplasser. Mange av de første jobbene er oftest med uforutsigbare lønn og med en usikker kontrakt. Dette medfører til at trinnet fra velferdsordninger til arbeid er enda større på grunn av disse usikkerhetene. Prosessen for å få tilbake velferdsfordelene kan være vanskelig rent byråkratisk og fører til at mange avstår fra å risikere å få jobb. En universell inntekt derimot gjør det mulig for folk å ta disse risikoene og muligens også starte sitt eget virksomhet (Van Parijs og Vanderborght, 2017).

Den tredje grunnen går ut på at det å hindre fattigdomsfellene skal i prinsippet ikke være umulig å gjennomføre. Alt det en person tjener i form av jobb og annet i tillegg til borgerlønn, bidrar til å øke den enkeltes nettoinntekt. Dette kan være med på å fjerne problemet som angår de nåværende systemene, der folk kan bli fanget i arbeidsledighet. Inntektene i mindre betalte jobber blir da kompensert av en reduksjon i velferden. Dermed ender folk med et tap når de går fra trygdeordninger til jobb. Det er svært få mennesker med en familie å ta vare på seg som hadde godtatt en jobb med dårlig lønn dersom det hadde ført til et økonomisk tap. En borgerlønn som er universell vil bidra til at alt av diverse lønninger øker hvert enkeltes inntekt, samtidig som insentivet til å godte en lav betalt arbeid vil opprettholdes (Van Parijs og Vanderborght, 2017)

2.5 Ubetinget

I henhold til BIEN omhandler siste punktet om at borgerlønn er betalt uten krav om arbeid eller andre forpliktelser (BIEN, 2019). Flere av de nåværende trygdesystemene har ofte forskjellige betingelser, i den forstand at man kan motta støtte som erstatning for tapte inntekter. Dette er om det kommer som følge av nedbemanning, sykdom eller andre faktorer som et menneske ikke har kontroll over. Forpliktelser knyttet til slike ordninger fører i mange tilfeller om krav om inntekt av en viss størrelse i perioder før bortfall av inntekt. Man har også tilfeller hvor arbeidsgiver har en ensidig makt over de ansatte, der de ansatte ikke har mulighet til å refusere forpliktelser som omhandler dårlig lønn og vilkår på arbeidsplassen. Dette fører til at insentivet for dårlige arbeidsgivere blir eliminert da de prøver å tiltrekke seg ansatte ved å tilby bedre kontrakter. En borgerlønn som er ubetinget gir arbeidsledige muligheten til å takke nei til jobbtilbud som ikke er attraktiv enten det omhandler lønn, arbeidsmiljø eller andre faktorer (Van Parijs og Vanderborcht, 2017).

I Norge har man forskjellige ordninger som dekker ulike situasjoner der dagpenger, sykepenger og økonomisk sosialhjelp. En økonomisk sosialhjelp er den eneste trygdeordningen som ikke har noe krav om tidligere arbeid. Denne type ordning er individuell og målet er å hjelpe mennesker som ikke klarer å ta vare på seg selv med en midlertidig inntekt (NAV, 2018b). Før man kan få støtten vurderer NAV situasjonen individuelt for personen som søker. En borgerlønn har i prinsippet ikke noen slike krav, uansett årsaker som angår et individ økonomisk.

Alle mennesker har rett til borgerlønn og i prinsippet skal alle de overnevnte ordningene bli erstattet av denne type hjelp. Van Parijs og Vanderborcht (2017) påpeker at fjerning av forpliktelsene leder til hva de kaller for ansettelsesfellen. Dette går ut på at de ansatte mangler evnen til å takke nei eller avslutte en elendig jobb. Blir det derimot introdusert en borgerlønn som er universell, får de ansatte makten til å ta disse avgjørelsene selv. Videre fører dette til at arbeidsgiverne kan velge enten å automatisere jobbene, gjøre jobbene mer attraktive eller tilby de ansatte høyere lønn. I henhold til automatisering så er det i mange tilfeller ikke lønnsomt, tar langt tid og noen ganger ikke gjennomførbart. Det forventende resultatet vil da være at de ansatte som blir lavest betalt vil ha en lønnsøkning eller bedre fordeler for å kompensere for de lave inntektene. Jeg kommer tilbake til diskusjonen om virkningen av en borgerlønn på arbeidskraftforsyningen senere i oppgaven, da dette er en viktig diskusjon i velferdslitteraturen. Det er mange som har kontroversielle meninger om det aspektet at en

universell borgerlønn er ubetinget. Konseptet med å gi mennesker penger uten å kreve noe tilbake, går i mot den grunnleggende oppfatningen der folk skal bidra til økonomisk til samfunnet. Dette blir en av de tøffeste utfordringene for å oppnå en universell grunninntekt.

Kapitel 3.0 Finansering av borgerlønn

Money is like muck, not good except it be spread.

- Francis Bacon (1561–1626) (Raventós, 2007: 156)

Hvordan man skal finansiere en borgerlønn har blitt undersøkt mye de siste ti årene. Det har blitt gjort mange spennende arbeid i ulike geografiske soner, som delstatsregionene Alaska, Nordamerikanske fri handelsavtale landa (NAFTA) og diverse land i EU (Raventós, 2007). En innføring av en borgerlønn kan føre til at de eksisterende velferdsprogrammene blir utdatert. Selv om dette er en tilfellet er det en selvfølge at kostnadene til en borgerlønn vil skape et behov for nye måte å finansiere systemet. I dette kapitlet skal vi først se på noen av de viktigste økonomiske argumentene for å finansiere systemet. Deretter skal vi se hvordan finansiering av borgerlønn kan finne sted. De fleste forslagene som er blitt gjort har basert seg på å undersøke inntektsskatt, men det har også blitt gjort forslag om å finansiere borgerlønn gjennom renter fra naturressurser.

3.1 Skatt på lønnsinntekt

Den mest foreslåtte måten å finansiere en borgerlønn på er gjennom en skatt på lønnsinntekt. En slik innføring er den mest effektive måten å implementere borgerlønn, spesielt når det angår diverse land med en utviklet velferdsstat. Et godt eksempel på dette er Norge med sitt gode utviklet inntektsskattesystem. Det er da naturlig å tenke at den enkleste måten å finansiere en borgerlønn på er gjennom de eksisterende skattesystemene. Derimot hvis en borgerlønn ble innført i fremtiden for å sikre en minimumsinntekt for folk som er avhengig av denne type hjelp, kan dette føre til at deres marginal skattesatser ville blitt redusert fra for eksempel 50 prosent til en lavere rate på for eksempel 25 prosent (Van Parijs and Vanderborght, 2017). Denne reduksjonen ville ha ført til at «arbeidsledighetsfellen» hadde blitt eliminert. Videre hadde dette ført til at arbeidsinsentivet hadde økt blant folk med lavbetalt lønn. Derimot for å finansiere en borgerlønn reform på base av dette, må den såkalte marginalsattesatsen øke for individer med mye kapital og rikdom.

Det blir argumentert av Van Parijs og Vanderborcht (2017) at de negative sidene med systemet er at insentivet for individer med dårlig økonomi går på bekostning av folk som er mer produktive arbeidstakere. Disse individene, med en inntekt under det fastsatte beløpet, kan da få en redusert arbeidstid på grunnlag av deres innteksteffekt, som er et resultat av at nettoinntekten øker. Det kan derimot oppstå diverse problemer når en borgerlønn skal bli finansiert gjennom en inntektskatt. En av problematikkene bak ideen er at det er uklarhet om størrelsen på skatten som skal heves. Andre problemer er at hvis en innføring av en borgerlønn fører til at kostnadene til de eksisterende velferdsprogrammene blir eliminert, vil det allikevel ikke føre til at alle programmene blir fjernet. Dette kan skape bekymringer for hvor mye skatt som må bli etablert.

3.2 Skatt av Naturressurser

En finansiering som blir utført av naturressursene ble først presentert av den engelske politikk filosofen Thomas Paine, som tidligere nevnt. I boken *Agrarian Justice* fra 1796 la Paine fram en ide om at alle borgere hadde krav om en grunnrente fra samfunnets ressurser. Dette ble sett på som en kompensasjon for mennesker som er blitt fratatt seg naturressursene gjennom etableringen av eiendomsrett. Fra et notat skrevet i 1797 skriver han i boken *Agrarian Justice*: *“To create a National Fund, out of which there shall be paid to every person, when arrived at the age of twenty-one years, the sum of fifteen pounds sterling, as a compensation in part, for the loss of his or her natural inheritance, by the introduction of the system of landed property: And also, the sum of ten pounds per annum, during life, to every person now living, of the age of fifty years, and to all others as they shall arrive at that age.”* (Paine, 1797, s.31)

For å finne ut av hvordan man kan finansiere en borgerlønn på base av renter fra områder av land, kan være svært vanskelig både som et konsept og empirisk. Derimot er det blitt utført et forsøk i 2008 fra staten Vermont i USA, som utgjør et estimat mellom 4 og 8 prosent av statens BNP (Van Parijs og Vanderborcht, 2017). Det samme argumentet gjelder også med tanke på atmosfæren, da det er en begrenset mengde karbonutslipp som kan absorberes. Dette kan bli sett på som en lite fornybar ressurs som eies av alle mennesker. En slik ide kan være med på å validere en innføring av en karbonskatt eller et gebyr for individer og selskaper som frigjør mye forurensing i atmosfæren. Disse forslagene er ulike måter man kan bevare miljøet på som er også blitt mye diskutert av diverse politikere. Et slikt system, avhengig av måten den er utformet, kan gjøre det mulig å skaffe nok inntekter til å finansiere en borgerlønn (Van Parijs og Vanderborcht, 2017).

Andre måter å finansiere en borgerlønn på er å fordele avkastningene som kommer fra salg av ikke-fornybare naturressurser. Denne metoden har blitt tidligere utført i Mongolia mellom 2010 og 2012, hvor staten ga kontantutbetalinger til alle borgere som ble finansiert av inntektene fra gruveindustrien (Van Parijs og Vanderborght, 2017). Dette kan imidlertid skape bekymringer med tanke på inflasjon. Hovedgrunnen er at siden de store fortjenestemarginene for naturressurser er vesentlig bedre enn andre type bedrifter, kan dette føre til at for mye penger blir strømmet inn i økonomien. En slik måte å finansiere en borgerlønn på er derimot ikke en langsiktig plan. Problemet ligger i at denne metoden er ikke bærekraftig, siden de ikke-fornybare ressurser blir oppbrukt etter en viss tid. I henhold til dette må regjeringen da enten kutte utgifter på andre område for å opprettholde borgerlønnen eller redusere borgerlønnen i seg selv.

En løsning på en denne metoden kan være at inntektene som kommer fra naturressursene kan plasseres i et fond. Deretter vil resultatet av fondets overskudd brukes til å betale borgerne enkeltvis, enten i form av et årlig eller månedlig utbytte (Van Parijs og Vanderborght, 2017). Dette er tilfellet i dag i Alaska hvor oljeinntektene er årlig investert i Alaska Permanent Fund og deretter fordelt ut til alle borgerne, som tidligere nevnt. I teorien kan denne metoden også bli utført andre steder i verden med et statelig verdipapirfond. Dette kan bli for eksempel bli utført i Norge eller Nigera, da disse landene utgjøre et betydelig beløp med sin rikelige mengde av naturressurser. Denne løsningen er derimot veldig vanskelig å realisere rent praktisk og ville ikke fungerer for de fleste nasjoner i dag. Grunnen til dette er at ikke alle land er velsignet med rikelig tilgang av naturressurser som Norge og de arabiske stater. Hos den nåværende generasjonen blant borgerne, blir godene fra olje-og gassindustrien i landet likt fordelt. Denne omfordelingen av goder blir i økonomien definert som den intergenerasjonelle rettferdigheten. Hensikten er at oljefondet skal sørge for at den fremtidige generasjonen har samme goder, som nåværende generasjon av olje-og gassressursene. Med andre ord kan man dermed si at Oljefondet tilhører den fremtidige generasjonen.

Når det er snakk om omfordelinger av naturressursene, er det i prinsippet naturlig at alle partene som blir berørt får delta i debatten. Utfordringen med dette kan være at den fremtidige generasjonen teknisk sett ikke har mulighet til å delta i debatten på grunn av at de er mindreårige, eller at de enda ikke eksisterer. Dermed kan det bli lettere for regjeringen å fastslå at en borgerlønn skal bli finansiert basert på avkastningen til Oljefondet. I tillegg kan det også bli krevende å overbevise politikere og borgere til å støtte en slik kampanje. En

mulig løsning til denne utfordringen, kan være å trekke fra andre poster fra statsbudsjettet, øke skatter og avgifter eller kanskje en kombinasjon av disse.

3.3 Finansiering

De fleste forslagene til å finansiere en borgerlønn på, har basert seg på å implementere systemet på et statelig nivå. Samtidig kan finansieringen også gjennomføres i en større eller mindre samfunnsgruppe. I tillegg til dette har det blitt foreslått diverse andre former for å finansiere systemet på som blant annet formueskatt, forurensningsskatt, kapitalskatt, merverdiavgifter og andre typer (Van Parijs, 2001). Likevel tar de fleste av forslagene utgangspunkt i en finansiering med bruk av en flat inntektsskatt. I denne sammenhengen skal vi fokusere på en borgerlønn som er integrert i et system med flat skatt, da dette er den mest diskuterte alternative. I den tabell 3.1 skal vi ta for oss et utfall av en borgerlønn som blir beregnet med en flat skatt av inntektene.

Tabell 3.1 viser hvor mye man må tjene for å nå “Break-even” med en skattesats på 40 prosent. Punktet som viser “Break-even” for et individ, er der hvor man skatter like mye som man mottar i borgerlønn. I dette eksempelet bruker jeg en borgerlønn på 190 000 kroner og vises som følge.

Lønnsinntekt	Skatt	Borgerlønn	Den disponibel inntekt
kr 0	kr 0	kr 190 000	kr 190 000
kr 10 000	kr 4 000	kr 190 000	kr 196 000
kr 50 000	kr 20 000	kr 190 000	kr 220 000
kr 100 000	kr 40 000	kr 190 000	kr 250 000
kr 150 000	kr 60 000	kr 190 000	kr 280 000
kr 200 000	kr 80 000	kr 190 000	kr 310 000
kr 350 000	kr 140 000	kr 190 000	kr 400 000
kr 400 000	kr 160 000	kr 190 000	kr 430 000
kr 475 000	kr 190 000	kr 190 000	kr 475 000
kr 500 000	kr 200 000	kr 190 000	kr 490 000
550 000	kr 220 000	kr 190 000	kr 520 000

Tabell 3.1 Skatt beregnet med flat skatt på 40% av inntektene break-even punkt

Som vi ser fra tabell 3.1 viser den at en person må tjene over break-even “475 000 kr”, før man betaler mer i skatt fremfor den man mottar i borgerlønn. Formålet med en borgerlønn er å skape et sosialt sikkerhetsnett som omfordeler midler til individer som trenger det, akkurat

som alle andre trygdesystemer. Siden alle borgerne, både rike og fattige, får 190 000 kroner ubetinget i året, vil det da være nødvendig med en økning i skatt for deler av befolkningen. Hvis ikke ville det da resultert til at staten kunn hadde fordelt midler kun til de fattige over hele befolkningen. Dette vil dermed ikke påføre noe store endringer i forhold til den disponible inntekten, for deler av befolkningen.

Vi skal nå se på noen andre eksempler på hvordan en borgerlønn kan finansieres på. Dette skal blir utført ved bruk av tall fra statistisk sentralbyrå 2018 for offentlig forbruk, befolkning, sysselsetting og gjennomsnittlig lønn.

Offentlig konsum i 2018: 830 608 000 000

Befolkningen ved utgangen av 2018: 5 328 212

Barn: 0-19 år : 1 260 893 0-15 år: 1 000 288

Sysselsetting: 2 708 000

Gjennomsnittlig lønn: 522 480

I henhold til dette blir da beregningen som følge. Først så finner vi break-even for offentlig sektor når:

$$\text{Offentlig utgifter} = \text{Sysselsatte} * \text{Gjennomsnittslønn} * \text{skatt}$$

Offentlige utgifter = offentlig konsum + borgerlønn * befolkning

Setter vi en borgerlønn til 90 000 per år får vi da:

Offentlig utgifter = 830 608 000 000 + 479 539 000 000

Offentlig utgifter: 1 310 150 000 000

Om vi ser skatten som en ukjent variabel og setter den inn får vi da:

$$1\,310\,150\,000\,000 = 2\,708\,000 * 522\,480 * \text{skatt}$$

Løser vi ut skatten får vi:

$$\frac{1\,310\,150\,000\,000}{2\,708\,000 * 522\,480} = \text{skatt}$$

$$\text{skatt} \approx 0,93$$

På grunnlag av dette blir et mulig utfall at for å dekke en borgerlønn på 90 000 per person, med betraktning for at alle borgere for likt, inkludert barn og eldre og samtidig at vi antar at alle som jobber og gjennomsnittslønnen er uendret, skal da skatten være på ca. 93%.

Pensjonister er ikke inkludert i dette.

Videre skal vi ta for oss en annet eksempel med betraktning at vi har ingen pensjonsutbetalinger. Det forutsetter at mennesker sparer selv, om de vil ha mer i pensjon enn borgerlønnen. Det er også mulig å legge til pensjonsutbetalinger, for eksempel dagens nivå, til offentlige utgifter.

En generell formel (foresatt uten pensjon) kan skrives som følge:

$$\frac{\text{Offentlig konsum} + \text{borgerlønn} * \text{befolkning}}{\text{Sysselsatte} * \text{Gjennomsnittslønn}} = \text{skatt}$$

Med hjelp av dette kan man se på forutsetningene for hvor mange forskjellige scenarier om hva som vil skje hvis arbeidstakere, gjennomsnittlig lønn og/eller nivået på den sivile lønnen endres. I henhold til den generelle formelen får vi da i skatt:

$$\frac{830\,608\,000\,000 + 90\,000 * 5\,328\,212}{2\,708\,000 * 522\,480} \approx 0,93$$

Hvis man vil se hvor høy en borgerlønn man kan få med 40% skatt kan man skrive om den overnevnte formelen til følgende:

$$\text{Borgerlønn} = \frac{\text{Skatt} * \text{Sysselsatte} * \text{Gjennomsnittslønn} - \text{Offentlig konsum}}{\text{Befolkning}}$$

Setter vi nå inn dagens tall i formelen ovenfor med en flat skatt på 40% borgerlønnen da:

$$\text{Borgerlønn} = \frac{0,40 * 2\,708\,000 * 522\,480 - 830\,608\,000\,000}{522\,480}$$

$$\text{Borgerlønn} \approx -49\,671$$

I henhold til dette ser vi da at med en flat skatt på 40%, resulterer det til at borgerlønnen blir

– 49 671 som vil si en negativ borgerlønn. Dette skyldes trolig at skatteinntekter i dag ikke bare kommer fra inntektsskatt som merverdiavgift, eiendomsskatt, bedriftskatt og andre.

Det finnes også mange andre forskjellige forslag til å finansiere en borgerlønn på i henhold til skatte- og avgiftsøkninger. Blant disse forslagene finner man økt formueskatt, økt inntektsskatt (spesielt for høytlønnende), skattlegging av roboter, økt merverdiavgift, økt avgift på luksusgoder og diverse andre. På base av dette kan man påstå at mange av disse forslagene ligger i en viss egalitær tankegang om hvilken type skatt eller avgift en borgerlønn skal finansieres med. Dette er med tanke på at mange av forslagene retter byrden med å betale skatt mot velferdsdelen av samfunnet. Alle de forskjellige økningene på skatt og avgifter, som er foreslått, vil ha ulike konsekvenser på en borgerlønn. Dette er derimot utenfor oppgavens rekkevidde for å gjennomgå alle forslagene. I neste delkapittel skal vi generelt diskutere skattefinansieringskostnaden, for å få et lite overblikk av dette.

3.4 Den marginale skattefinansieringskostnaden

En skattefinansieringskostnad er den marginale kostnaden ved å hente inn en ekstra skattekrone (Regjeringen, 2014). Skal man finansiere en borgerlønn system med en skatteøkning kan man få et effektivitetstap som skatt kan påføre samfunnet. Disse kan avgjøre og få store betydninger om en borgerlønn enten blir netts positiv eller netto negativ. Bare det å hente inn ekstra skatte kroner har i seg selv en form for kostnad. Denne teorien blir på engelsk kalt for «Marginal cost of public funding» (MCF). Denne blir definert som «*den marginale kostanden for offentlig midler er forholdet mellom den sosiale marginalverdien av ressurser, oppdratt av regjeringen og den sosiale marginale verdien av ressurser i privat sektor*» (Jacobs, 2018).

Det teoretiske grunnlaget som bygger på MCF baserer seg på samme teori om effektivitetstap ved skatt. Teorien går ut på at den tapte nytten blant individene som betaler skatt, er vesentlig høyere enn verdien av skatteinntekten staten mottar. Dette blir gjort fordi skatten som påvirker de økonomiske avgjørelsene, vendes om fra hvordan de økonomiske aktørene ville handlet før de sto ovenfor skatten. Den marginale skattefinansieringskostnad er altså en viktig del av den offentlige finansieringen. Derimot finnes det også kritikk til MCF, som må også bli nevnt. Kritikken som angår systemet baserer seg på at det befinner seg ulike metoder man kan definere MCF systemet på. Disse metodene blir kalt for Stiglitz-Dasgupta-Atkinson-Stern «SDAS» og Pigou-Harberger-Browning «PGB». Den første metoden, «SDAS» går ut på

ukompensert arbeidstilbudselastisitet og den andre metoden «PGB» baserer seg på kompensert arbeidstilbudselastisitet. (Holtsmark og Bjertnæs, 2015). Det er derimot ikke noe enighet om hvilken av disse metoden som er den mest praktiske og velfungerende. Poenget med dette underkapitlet er at selv om en borgerlønn system virker som en fantastisk ide å implementere i et samfunn, kan dette derimot ikke stemme i henhold til effektivitetstapet av å måtte øke skatteinnkrevningen.

3.5 Borgerlønn versus andre velferdsordninger

Dette underkapitlet skal fokusere på hvem som kommer best ut av en borgerlønn eller dagens trygdformer. Finansieringen av et borgerlønnssystem vil avhenge av populasjonen som påvirkes og dens sammensetning. Jeg forutsetter at andelen av populasjonen som mottar overføringer fra stat i stedet vil motta borgerlønn. Den tenkte årlige borgerlønnen lyder på 190 000 NOK i året og sammenlignes derfor med dagens overføringer i form av gjennomsnittlige overføringer per måned, samt maksimal overføring per måned. Jeg grupperer opp denne populasjonen i studenter, sosialhjelpsmottakere, uføretrygdede, minstepensjonister, de som mottar alderspensjon fra folketrygden og arbeidsledige som mottar dagpenger. Effekten av et borgerlønnssystem på andelen av populasjonen som ikke mottar slike statlige overføringer vil også avhenge av mulige skatteendringer.

I henhold til tabell 3.2 ser vi de utnevnte gruppene som gir oversikt over hvordan en finansiell situasjon kan endre seg for ulike grupper. De ulike tallene som er i tabellene er hentet fra SSB, NAV og lånekassen fra år 2019. Tallet fra borgerlønnen er basert månedlig utbetaling (15 833) i ett år fra 190 000 NOK.

Grupper	Gjennomsnittlig mottak per måned	Max mottak per måned	Borgerlønn per måned (12 mnd)	Den gjennomsnittlig mottak (Differansen)	Det maksimalt mottak per måned (Differansen)
Studenter	kr 8 660,00	kr 39 100,00	kr 15 833,00	kr 7 173,00	-kr 23 267,00
Sosialhjelp	kr 9 252,00	kr 11 055,00	kr 15 833,00	kr 6 581,00	kr 4 778,00
Uføretrygd	kr 16 700,00	kr 23 500,00	kr 15 833,00	-kr 867,00	-kr 7 667,00
Garantipensjon	kr 14 333,00	kr 15 675,00	kr 15 833,00	kr 1 500,00	kr 158,00
Alderspensjon fra folketrygd	kr 16 850,00	kr 19 830,00	kr 15 833,00	-kr 1 017,00	-kr 3 997,00
Dagpenger	kr 20 500,00	kr 21 200,00	kr 15 833,00	-kr 4 667,00	-kr 5 367,00
*Rødt viser mindre gunstig med borgerlønn					

Tabell 3.2 De finansielle satsene for ulike grupper i samfunnet versus borgerlønn

Denne tabellen viser en sammenligning av ulike grupper i samfunnet. Prinsippet bak dette er å få en beregning over hvordan situasjonen kan endres for disse gruppene. Disse gruppene har forskjellige kombinasjoner av lønn, behov, individuelle valg og andre. I henhold til dette kan det da være krevende og sammenligne de ulike utfalla i de forskjellige gruppene, ved en overgang fra dagens velferdssystem til et borgerlønnssystem. Grunnen er at overføringen mellom individer innenfor samme gruppe har store variasjonene. For å finne disse skal jeg benytte meg av faktiske gjennomsnittstall og maksimalmottakstall. Der det befinner seg avvik eller av visse grunner ikke finnes reelle tall, skal jeg da konstruere tall for å vise dette. Poenget er å få en ide om hvordan situasjonen endres for den gitte gruppen. Vi skal nå se en nærmere forklaring på de ulike gruppene og detaljene om hvor de ulike gjennomsnitt mottaket og maksimal mottaket i hvert enkel av dem.

Tar vi først for oss studentene i gruppen, ser vi at med en borgerlønn på 190 000 kroner i året, lønner dette seg mer fremfor å få en studiestøtte fra lånekassen. Studentene vil da motta et høyere årsbeløp og trenger ikke å tilbakebetale den delen av studiestøtten som inneholder lån. Det er derimot også positive faktorer i lånekassen, da de garanterer å eliminere rundt 40 prosent av det totale låne, om studentene fullfører studiet. Hvis man tar deler av utdanning sin i utlandet blir støtteordningen høyere og studenter mottar mer stipend og lån. I dette tilfellet med tabell 3.2, ser vi at studentene kan komme dårligere ut med en borgerlønn på 15 833 kroner utbetalt i måneden (Lånekassen, 2019). Disse tallene for maksimalmottaket og gjennomsnittsmottaket er hentet fra lånekassens årsrapport for studieåret 2018-2019. Det maksimale mottaket en student kan få støtte om, kan være høyere og samtidig variere i henhold til ulike støtteordninger og valg av land og utdanningssted. Vi ser fra tabell 3.2 at hvis man implementere en borgerlønn og da erstatter lånekassen, kan det bli dyrere å ta deler av utdanningen sin i utlandet da man muligens må betale skoleutgiftene selv. I dette utgangspunktet har jeg tatt for meg at studielånet betales i like summer hvert år.

I neste gruppe ser vi mottakeren med en støtte fra sosialhjelpen. Vi ser også her at folk som mottar en sosialhjelp kommer dårligere ut fremfor om man hadde mottatt en borgerlønn. I tabell 3.2 ser vi at den disponible inntekten resultere vesentlig bedre med en borgerlønn fremfor sosialhjelp. I 2018 var den gjennomsnittlige mottaket av sosialhjelp på 9252 kroner per måned (SSB, 2018b). På grunnlag av det maksimale mottaket per måned, ser vi at en borgerlønn vil fremdeles lønne seg bedre med en differanse av 4778 kroner i disponibel inntekt.

Videre i tabellen ser vi at gruppen som mottar en støtte fra uføretrygden, vil komme dårligere ut med en borgerlønn system. Den disponible inntekten med en borgerlønn støtte på 190 000 kroner i året vil ikke lønne seg i henhold til tabell 3.2. Den gjennomsnittlig mottaket for uføretrygdet per person var i 2019 på rundt 260 000 kroner (NAV, 2019c). Måten en uføretrygd blir skattet er på lik linje som vanlig lønnsinntekt. Dette fører dermed at summen av utbetalingen blir lavere. En borgerlønn som muligens kan erstatte andre trygdeytelser kan i dette tilfellet svekke det sosiale sikkerhetsnettet for mange individer. Derimot med å implementere en borgerlønn i et samfunn kan det åpne til diverse faktorer. En av disse kan være økt etterspørsel etter private forsikringsordninger. Disse kan videre erstatte uføretrygd og mange andre trygdeytelser som blir erstattet av borgerlønn. Hvis man har en bra jobb som betaler relativt godt, kan dette føre til at noen mennesker ønsker en ekstra forsikring, mot å bli ufør eller arbeidsledig gjennom private forsikringsordninger (Gjensidig, 2019).

En garantipensjon, som tidligere ble kalt for minstepensjon, er en garantert minste alderspensjonsytelse fra folketrygden. De som får denne støtteordningen er de som har enten lav eller ingen opptjening til inntektspensjon (NAV, 2018d). I henhold til tabell 3.2 så ser vi at folk som har denne ordningen i motsetning til om man hadde hatt en borgerlønn ordning, får omtrent en like situasjon. Derimot så vil en borgerlønn bli mer gunstig i forhold til den disponible inntekten, om systemet hadde blitt innført med en inntekt på 190 000 kroner i året. Satsene for garantipensjonen er 185 939 kroner for høy innsats og 172 002 kroner for ordinær satser (NAV, 2018d). I henhold til dette tilfellet er det mer lønnsomt med en borgerlønn enn en garantipensjon.

Neste steg i tabellen omhandler alderspensjonen fra folketrygden. Poenget med denne ordningen er å sikre folk en inntekt når man blir pensjonist. Loven om folketrygden ble etablert i 1967 som innebærer flere lovbestemte trygdeytelser. Disse ytelsene skiller mellom helserelaterte og arbeidsrelaterte. Folk som blir arbeidsuføre på grunn av sykdom rett til sykepengene. Det eneste kravet er at personen må ha vært aktivt i arbeid i minst fire uker før man kan starte sykdomsperioden. Nivået på sykepengene blir beregnet på grunnlag av individets inntekt og de gis 100 prosent kompensasjon for tapt inntekt opptil 6 G på 574 800 kroner (NAV, 2018e). I henhold til Tabell 3.2 ser vi at borgerlønnen er ikke et godt supplement i forhold den disponible inntekten i alderspensjonen. Både det gjennomsnittlige mottaket og det maksimale mottaket per måned er negativt (rødt) med en borgerlønn system

fremfor å ha folketrygd. Poenget i forhold til dette er å få en liten oversikt over hvordan en eventuell borgerlønn system kan skille seg fra andre systemer i dagens samfunn.

Den siste gruppen i tabellen tar for seg folk med dagpenger. Denne trygdeytelsen blir gitt til individer som har blitt arbeidsledig og trenger en økonomisk støtte mens de er arbeidssøkere (NAV, 2019f). Regelverket rundt dagpenger er komplisert og gjør det vanskelige å sammenligne denne trygdeordningen med et borgerlønnssystem. Tallene som kommer fra tabell 3.2 tar utgangspunkt i dagpenger for arbeidsledige. Det er også vanskelig å finne en reel gjennomsnitt over utbetalingen for folk som mottar dagpenger. Derimot så oppgir NAV satsene for dagpenger for arbeidsledige. I henhold til nav ser vi at dagpenger utgjør 62,4 prosent av inntekten før skatt og opp til 6G. Tar vi utgangspunkt i dette og samtidig også tar i bruk skatteetatens skattekalkulator, kan vi finne et brukelig tall som et gjennomsnittsmottak for dagpenger. På grunnlag av gjennomsnittslønnen i Norge så ser vi at en borgerlønn system blir ikke like gunstig. Har man derimot en inntekt rundt 304 000 NOK (190 000/0,624) ser man at dagpengeutbetaling vil være lavere enn borgerlønnen. Sosialhjelp ordningen er derimot midlertidig og etter en vis tid, må personen finne en ny arbeidsinntekt eller melde seg inn i andre trygdeordninger. Med et borgerlønnssystem vil man derimot få støtten mens man er i jobb, slik at man potensielt kan spare denne om man føler man er i en risikogruppe for å bli arbeidsledig.

Kapitel 4.0 Forskjellige typer av borgerlønn

Når ideen om borgerlønn blir diskutert, enten i media eller generelt av folk, blir den ofte omtalt som en universell inntekt som gis ubetinget til alle individer. Det finnes derimot mange forskjellige forslag om hvordan disse ideen kan bli organisert med sine positive og negative sider. Dette kapitlet skal ta for seg diskusjonen rundt noen av de mest kjente borgerlønn forslagene som finnes i dag. Kapitlets struktur vil være som følger. Først en diskusjon omkring iden om negative inntektsskatt (NIS) som blir kreditert av økonomen Milton Friedman, der utdelingen av godene reduseres etter som individet øker inntektene sine (Friedman, 2002). Deretter en diskusjon omkring den mest grunnleggende ideen, universell borgerlønn (UBL), som er beskrevet så langt i oppgaven. Til slutt en diskusjon om «Earned income tax credit» kombinert med «Means-tested minimum income», da denne iden er allerede blitt implementert i mange forskjellige land og kan være et skritt mot en full borgerlønn. Det finnes også andre forslag der ute, men i denne avhandlingen blir det kun

fokusert på de tre overnevnte ideen, for å få en dypere forståelse av hva en borgerlønn er og hvordan den kan utformes.

4.1 Negative inntektsskatt

Negative inntektsskatt, heretter (NIS), er en form for borgerlønn. Forskjellen mellom NIS og borgerlønn som tidligere nevnt i oppgaven er at NIS er betalt ex-post, mens borgerlønn er betalt ex-ante (Groot, 2004). En utbetaling i ex-post varierer etter individets bruttoinntekt, som vil si summen av det et individ mottar blir da regnet ut etter hendelsen, som for eksempel i et vanlig skatteoppgjør. En utbetaling i Ex-ante varierer derimot ikke etter mottakers bruttoinntekt, som vil si at den er betingelsesløs og utbetalingen skjer før hendelsen. Denne ulikheten er viktig da den forteller oss hvordan NIS og borgerlønn kan gjennomføres. Det er også likheter mellom disse to systemene. Når alt av overføringer er fullført vil begge systemene ha samme omfordelene effekter. NIS en type system hvor alle individer som tjener mindre enn et politisk definert minimum, mottar en skattemessig tilbakebetaling. For alle dem som tjener mer enn det fastsatte beløpet, må da kompensere med å betale skatt (Friedman, 2002). Dette forenkler det såkalte velferdsbyråkratiet da folk får rett til å få inntekt gjennom skattefradrag, fremfor for å søke etter velferdsgoder.

Det blir argumentert av Milton Friedman at NIS systemet kan forbedre insentivet til å jobbe, erstatte eksisterende velferdsprogrammer, koster vesentlig mindre, støtter fattige familier utelukkende på grunnlag av deres inntekt og forvrenger ikke markedspriser som minimumslønn og tariffen (Moffitt, 2003). Støtten man mottar eller skatten man betaler gjennom NIS (B) kan vises gjennom følgende ligninger (Tondani, 2009).

$$B = G - t_{NIS} * Y \quad \text{om} \quad 0 \leq Y \leq k \quad (1)$$

$$B = t_{NIS} * (k - Y) \quad \text{om} \quad Y \geq k \quad (2)$$

Der B er nettofordelen (med negativt tegn) eller den betalte skatten (med positivt tegn), Y viser bruttoinntekten, K er maksimumsbetøpet av NIS betalt til enkeltindivider med null inntekt, k er fradrag og t_{NIS} er skattesatsen (Tondani, 2009). Den første likningen er der hvor individet mottar negativt inntektsskatt fra staten. Individets bruttoinntekt Y ligger under k som er inntekten der personen verken betaler skatt eller mottatt støtte. Den andre likningen viser individets inntekt over break-even inntekten (k) og B går fra å være støtte mottatt til skatt betalt. Dette leder videre til likning (3) som angir for disponibel inntekt under NIS.

$$Y_{d_{NIS}} = Y + B = (1 - t_{NIS})Y + t_{NIS} * K \quad (3)$$

For å vise hvordan NIS systemet kunne fungert, bruker vi et grunnleggende eksempel for å illustrere eksempelet. Hvis vi bruker grunnbeløpet i folketrygden rundet til 190 000 (2G) som et eksempel for vi som følger. La oss si at maksimumsbeløpet (G) settes lik 190 000 og skattesatsen lik 40% som gir da breakeven K lik 475 000. Hvis et individ gitt tjener 400 000 kroner i året vil da de få en disponibel inntekt og vises som følge:

$$Y_{d_{NIS}} = (1 - 0,4) 400\,000 + 0,4 * 475\,000 \quad \rightarrow \quad Y_{d_{NIS}} = 430\,000$$

$$S = 190\,000 - 0,4 * 400\,000 \quad \rightarrow \quad S = 30\,000$$

I henhold til dette NIS systemet vil en person som tjener 400 000 kroner i året motta 30 000 kroner i negative inntektskatt.

Tar vi et annet eksempel for å illustrere hvordan NIS kan fungere bruker vi et mer grunnleggende eksempel fra Van Parijs og Vanderborght (2017). I deres eksempel bruker de en flat skatt på 50% på inntekt og en terskel på 200 000 kroner. Subsidiesatsen er lik skattesatsen som er på 50%. Dette vises som følge:

$$0,5 * 200\,000 = 100\,000$$

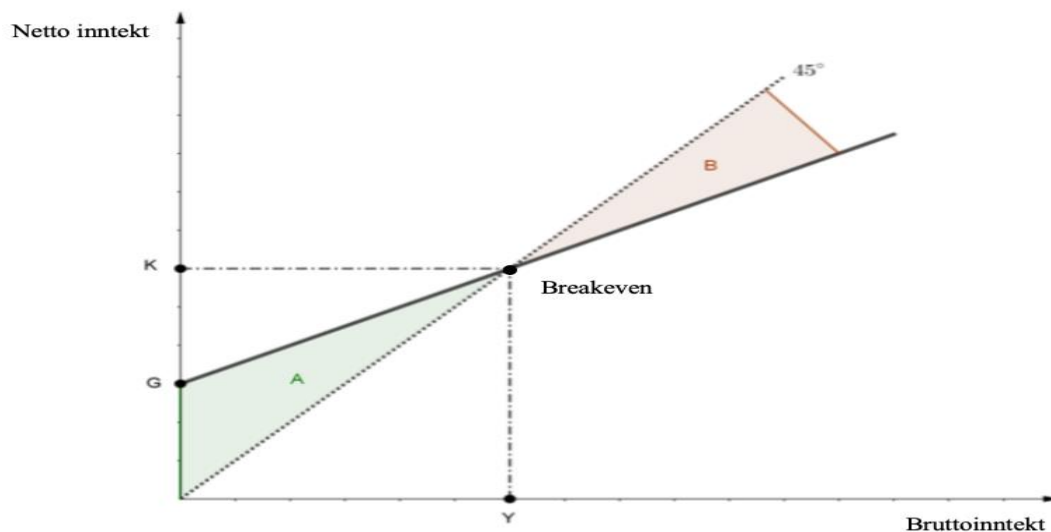
Her ser vi at et individ som ikke har noen form for inntekt vil da motta 100 000 kroner fra staten. I dette tilfellet ville da dette mottaket vært et mulig utfall for en borgerlønn i et samfunn. Dette angir da at hvert enkelt individ mottar en garantert inntekt på minimum 100 000 kroner.

$$0,5 * (200\,000 - 100\,000) = 50\,000$$

Videre ser vi at hvis ett individ har en inntekt på 100 000 kroner ville han eller hun mottatt 50 000 kroner fra staten. Dette ville resultert til en samlede inntekt på 150 000 kroner. Hvis individet derimot hadde hatt en inntekt på 200 000 kroner, hadde dette ført til at de verken hadde betalt skatt eller mottatt støtte fra staten.

$$0,5 * (200\ 000 - 300\ 000) = -50\ 000$$

Til slutt ser vi at hvis individet tjener 300 000 kroner ville de da måtte betale 50 000 kroner i skatt. I henhold til dette ser vi at folk som tjener over terskelen, altså 200 000 kroner, må betale skatt på 50%. Med andre ord vil dette si at, ettersom man tjener mer vil støtten trappes gradvis ned helt til man når et breakeven punkt. I dette punktet vil man verken motta støtte eller betale skatt. Dette kan vises grafisk fremstilt i figur 4.1 der helningen Y-K representerer nedtrappingstakten under breakeven punktet og skattesatsen over breakeven punktet. I dette tilfellet begynner folk å betale skatt fremfor å motta lønn og breakeven punktet er på 200 000 kroner. Her er nivået på bruttoinntekten og nettoinntekten like.

Figur 4.1 Lineær negativ inntektsskatt (Van Parijs and Vanderborght, 2017)

I den figur 4.1 ser vi at der den 45 graders linja som krysser område A og B, representerer hva nettoinntekten hadde sett ut dersom det ikke hadde vært noe form for overføringer eller skatt (Van Parijs and Vanderborght, 2017). Videre ser vi at punktet G som angir minimuminntekten er i dette tilfellet på 100 000 kroner. Det grønne område A representerer lønns subsidier og det røde området B representerer skatt betalt som er inntjent over terskelnivået. I henhold til det grunnleggende eksempelet angir område A en reduksjon i lønns subsidiene da det blir en økning i bruttoinntektene med en skattesats på 50%, mens i området B angir at hvis inntekten øker vil også skatten øke. På base av dette vil en slik type borgerlønns ordning være en billigere måte fremfor å gi alle individer i et samfunn en minimuminntekt på 100 000 kroner.

Dette skaper insentiv til å jobbe blant folk, da en ekstra inntekt ikke påfører folk en reduksjon i lønn fra for eksempel NAV, som vi ofte ser er tilfellet i mange velferdssystemer i dag. I teorien vil en slik implementering av NIS føre til at velferdsfellen blir eliminert. På den andre siden finnes det også kritikk til et NIS system på lik linje som det finnes kritikk for andre typer borgerlønn system. Motargumentet i dette tilfellet er at et NIS system fører til at insentivet til å jobbe blir redusert (Van Parijs and Vanderborght, 2017).

I dag er det mange land som har lav til ingen skatt på de laveste inntektene blant folk. En innføring av NIS vil i henhold til dette påvirke minimumsinntektene med en skatteøkning, gitt at regjeringen kompenserer lønnstilskuddet. Van Parijs og Vanderborght (2017) argumenterer videre at de administrative delene er et vesentlig punkt som angår NIS. De påpeker at den potensielle lønns subsidensen et individ får baserer seg på hva han eller hun tjener i forrige periode. Dette kan da skape problemer for folk som er desperate etter en finansiell hjelp, i måneden der økonomien er stram, før neste utbetaling kommer. I henhold til dette vil man da si at NIS bør inneholde en mekanisme med forskuddsbetalinger, der folk som tjener under den fastsatte grensen har tilgang til. Et problem i dette tilfellet kan være at siden ordningen baserer seg på et forskuddsbetalinger, kan dette føre til at staten ikke har kontroll på folk som mottar fordelene. Et slikt system kan være dyrt å administrerer da denne type mekanisme kan øke byråkratiet som trengs for å holde det i takt (Van Parijs and Vanderborght, 2017).

Andre negative sider med NIS er at system oppfyller ikke alle kriteriene som er nevnt i kapittel 2 om borgerlønn. Det mest vesentlige kravet som ikke blir oppfylt er punktet om universelt, da NIS systemet ikke gir støtte til folk som tjener over en viss grense. Dette kan føre til at insentivet til å jobbe kan bli redusert, spesielt hvis skatten er på 50% som vist i det generelle eksempelet. Dette gjør det mindre gunstig å jobbe da halvparten av lønna går til skatt som resulterer til en halvert inntekt. Hvordan slike effekter kan iverksettes kan være vanskelig å forutsi.

4.2 Universell borgerlønn

En universell borgerlønn, heretter (UBL), er den mest utforskede og mest komplette formen for borgerlønn. I motsetning til den negative inntektsskatten NIS, baserer UBL seg på en lump-sum overføringer som er universell uten noen form for betingelser. Den er mest kjent som en teoretisk konstruksjon (Tondani, 2009). I henhold til at UBL er en garantert inntekt uten betingelser, ofte sett på som et dyrere system enn NIS. Dette er med betraktning i at betalingsnivået og transaksjonskostnadene knyttet til et NIS-system. Derimot inneholder en

UBL alle de positive punktene som er forklart i kapitel 2. Disse punktene er viktige for individet som mottar hjelp fra staten, da stigmatisering og skam blir eliminert. Samtidig er UBL, det forslaget som fører mest til at behovet for byråkrati blir redusert.

I underkapitlet 4.1 illustrerte vi støtten og skatten et individ betaler gjennom NIS ved bruk av et mikroøkonomisk nivå. Vi skal i dette tilfellet gjøre den liknende fremstillingen men ved bruk av UBL. Nettstøtten for UBL regnes ut gjennom likning (1).

$$B = U - t_{UBL} * Y \quad (1)$$

Der B presenterer netto overføringer, U presenterer nivået på borgerlønnen, t_{UBL} viser skattesatsen og Y viser til slutt personens bruttoinntekt (Tondani, 2009). Dette resulterer til den disponible inntekten for UBL som vises i den andre likningen.

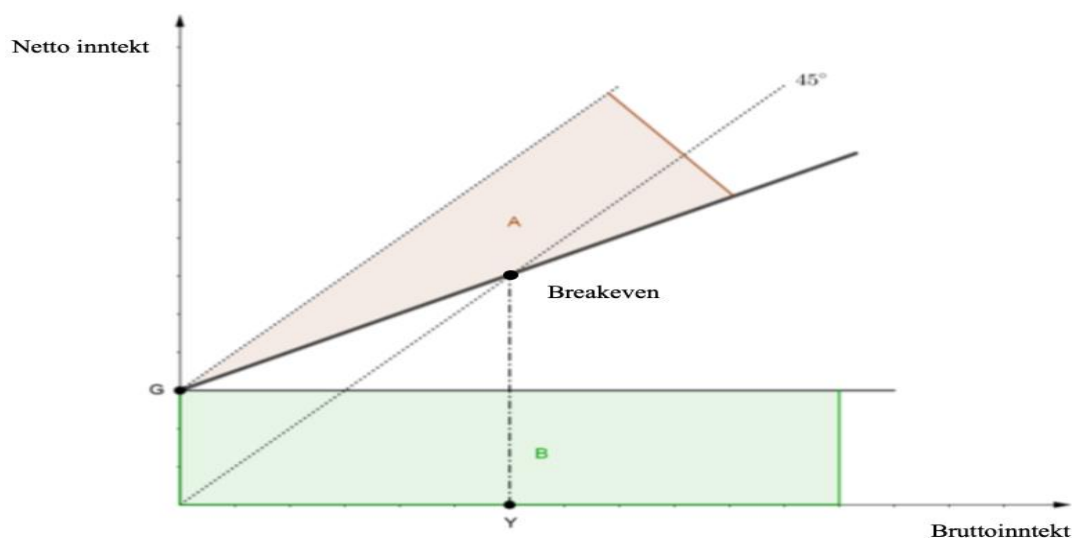
$$Y_{dUBL} = Y + B = U + (1 - t_{UBL}) * Y \quad (2)$$

I henhold til denne likningen for disponibel inntekt tar vi i bruk eksempelet som ble brukt for NIS. Hvis vi setter inn $t_{UBL} = t_{NIS}$ og $G = U$ ser vi at en person med inntekt på 400 000 kr vil få en disponibel inntekt på 430 000 kr, vises som følge:

$$Y_{dUBL} = 190\,000 + (1 - 0,4) * 400\,000 \quad \rightarrow \quad Y_{dUBL} = 430\,000$$

$$S = 190\,000 - 0,4 * 400\,000 \quad \rightarrow \quad S = 30\,000$$

Ved hjelp av ekvivalensen fra NIS og UBL, ser vi at begge systemene gir samme resultat, med lik skattesats og samme nivå på borgerlønn. Vi ser breakeven med $G = U = 190\,000$ og $t_{UBL} = t_{NIS} = 0,4$ resulterer da lik 475 000 kroner. I en realistisk situasjon med et progressivt skattesystem, hadde dette vært tilfellet som hadde vært mest rasjonell (Tondani, 2009). For å få en bedre forståelse av hvordan UBL fungerer, skal vi se på figuren som viser universell borgerlønn med en flat skatt. Figuren skal ta for seg det grunnleggende eksempelet med en minimumsinntekt på 100 000 kroner fra Van Parijs and Vanderborght (2017).

Figur 4.2 Universell borgerlønn med en flat skatt (Van Parijs and Vanderborght, 2017)

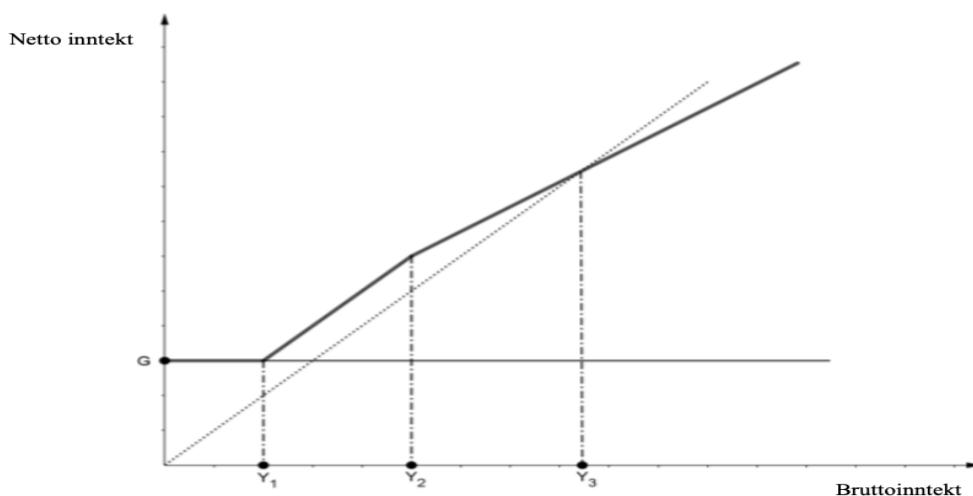
I figuren ser vi at punktet G er nivået på borgerlønnen. Dette punktet viser den lineære skatten som er finansiert av den totale bruttoinntekten. Den stiplende linjen som skifter oppover til den øvre prikkede linjen, representerer bruttoinntekten pluss borgerlønnen. Den dristige linjen representerer nettoinntekten, der hellingen bestemmer nivået av beskatningen som trengs for å finansiere borgerlønnen (Van Parijs and Vanderborght, 2017). Krysningen mellom den 45 graders linja og den dristige linjen, representerer graden folk mottar av borgerlønn og nivået av skatten som må betales. I dette tilfellet representerer disse punktene der hvor folk går fra å betale mindre skatt fremfor hva de mottar i borgerlønn, til igjen å betale mer skatt. Dette fører til at folk går fra gunstig netto til bidragsyttere (Van Parijs and Vanderborght, 2017). Det røde området som er markert med punkt A, representerer skatteinntekten fra staten, mens det grønne området B representerer utgiftene som skal finansiere borgerlønnen.

En universell borgerlønn har i utgangspunktet en betydelig omfordelingseffekter. I henhold til dette er det naturlig at marginals-katten til rike folk øker for å finansiere selve systemet. På den ene siden vil dette føre til store besparelser da det ikke lenger er nødvendig med velferdsprogrammer. På den andre siden er størrelsen på besparelsen ukjent som hadde ført til en liten økning i skattesatsene for enkelte individer. De ulike inntekten blant folk blir i økende grad et stort problem for mange land. En universell borgerlønn kan derfor være et godt utgangspunkt for å balsenere rikdommen og oppnå et mer rettferdig samfunn.

4.3 Earned Income Tax Credit

Earned Income Tax Credit, heretter (EITC), er en form for borgerlønn som gir økonomisk støtte til individer eller familier med en lav og moderat inntekt (IRS, 2019). EITC systemet ble først vedtatt i USA i 1975 under president Gerald Ford. I likhet med den negative inntektsskatten, basere EITC seg på en skattereduksjon for enkelte og en bidrags utbetaling for andre (Van Parijs and Vanderborght, 2017). Den mest åpenbare praktiske forskjellen mellom NIS og EITC, er i forhold til hva som skjer når folk begynner å tjene penger. I forhold til et NIS system vil en person med en høy inntekt få en reduksjon i fordelene av støtten de mottar. Derimot i et EITC system får folk med en minimumsinntekt en økning i fordeler. Siden en EITC system baserer seg på en utbetaling til en husholdning, kan dette ta vekk incentivet for en ekstra inntekt i familien. Man kan da endre utbetalingen fra et husholdningsprogram til et individuelt program, som nevnt i kapitel 2.

EITC fokuser mest på individer med en minimumsinntekt, i motsetning til et NIS system som fokuserer på de arbeidsledige (Van Parijs and Vanderborght, 2017). I henhold til de spesifikasjonene til EITC, er det politisk mulig å implementere systemet. Dette er da et UBL system gir støtte til folk som ikke bidrar til noe i samfunnet, som også er et av motargumentet til et UBL. Et av kriteriene til en borgerlønn er at den er universell og på base av dette vil et fokus på folk med en lav inntekt gå imot dette. For å implementere det universelle kriteriet EITC, kan man foreslå en såkalt «hybrid-versjon». I henhold til Van Parijs and Vanderborght (2017) er tankegangen bak et slik versjon at hvis man kombinerer EITC med en såkalt «mean-tested minimuminntekt», gir det folk incentivet til å jobbe samtidig som den blir universell. Den hybrid-versjonen kan bli illustrert i følgende figur.

Figur 4.3 EITC kombinert med «mean-tested minimuminntekt» (Van Parijs and Vanderborght, 2017)

I figur 4.3 ser vi at den stiplede 45 graders linja representerer nettoinntekt med tanke på fravær i skatt eller overføringer. Vi ser videre at den dristige linjen angir nettoinntekt i en situasjon der EITC er kombinert med en mean-tested minimuminntekt. For individer som tjener under Y_1 , økes inntektsnivået til G for enkeltpersoner. På base av dette gjør EITC det mulig for nettoinntekt å overstige punkt G , når bruttoinntekten er lavere enn punkt G , på grunn av lønns subsidier (Van Parijs and Vanderborght, 2017). I det første intervallet Y_2 , er insentivet til å jobbe høyere siden marginalskatten er null, samtidig som at folk i dette området mottar penger fra staten. I den andre intervallet Y_3 , faller insentivet til å jobbe da EITC systemet blir faset ut. Til slutt ser vi at etter punkt Y_3 , begynner folk å betale skatt som normalt, som fører til at nettoinntekten er lavere enn bruttoinntekten.

Nettoinntekten ifra punkt Y_1 til Y_3 , er høyere enn bruttoinntekten i henhold til betalingsfordelene som er mottatt fra staten. Dette gjør det mulig å godta en jobb med en lav inntekt, da staten vil supplere lønn med dette tilskuddet. En slik form kan påvirke et individ positivt og blir også sett på som en form for lønns subsidie. Siden EITC er et populært program i forskjellige land, kan det være spennende å se hvordan hybrid-versjonen kan fungere som en innfasing til en borgerlønn. Det kan være interessant å se hva slags målhandtering ideen har for å sikre at alle får en anstendig lønn, da de laveste lønnene vil bli supplert med skattekreditten. En omdiskutert ideen kan også være å øke lønnsomheten ved å øke lønnene til de laveste inntektene, som blir regulert av mer skatt folk med høyere inntekt.

Kapitel 5.0 De økonomiske og psykologiske effektene

Dette kapitlet tar diskusjonen rundt de økonomiske og psykologiske effektene som en borgerlønn reform kan forårsake individet, markedet og økonomien. Her skal jeg drøfte hvert enkelt punkt hver for seg.

- Effekten av borgerlønn på individ nivå
- Effekten av borgerlønn i markedet
- Effekten av borgerlønn i økonomien

5.1 Effekten av borgerlønn på individ nivå

I dette delkapitlet blir det analysert effekten av en borgerlønn på et mikroøkonomisk nivå. Vi skal se hvordan en innføring av en borgerlønn påfører endringer i individets oppførsel ved

bruk av teoretisk grunnlag. Deretter skal vi se nærmere på virkninger av en borgerlønn på arbeidstider ved å skille mellom fritid og konsum av goder.

5.1.1 Det teoretiske grunnlaget for insentivet til å jobbe

Systemet med borgerlønn er i prinsippet en enklere og mer effektiv versjon av et velferdsprogram. Et viktig aspekt mot en borgerlønn er i forhold til hvordan systemet vil påvirke arbeidstilbudet. På grunnlag av den økonomiske arbeidsmarkedsteori baserer denne seg på en analyse av forbruk og etterspørsel. Samtidig går teorien ut på utviklingen av analyser av atferd med bakgrunn i nyttemaksimering og å belyse egenskapene hos markeder i likevekt. Poenget med teorien er å forklarer valget av mengden arbeid en person ønsker å tilby. Dette blir utført for å vurdere nytte man får fra konsum av goder og samtidig for å vurdere nytten man trekker fra konsum av fritid. På grunnlag av dette er det da vesentlig at en person er i arbeid eller har en arbeidsuavhengig inntekt, for å få muligheten til å konsumere goder. Dette fører til en vurdering mellom arbeid og fritid der begge faktorene gir nytte. Deretter blir nytten gitt enten ved å omgjøre lønna fra arbeid til konsumgoder eller gitt direkte gjennom konsum av fritid.

Den statiske modellen for arbeidstilbud, ser på nytten individet oppnår gjennom konsum av goder og fritid. Dette blir oppsummert via nyttefunksjonen (1), der L er antall timer som går til fritid og C er kroneverdien av alle konsumgoder som konsumeres (Borjas, 2010).

$$U = f(L, C) \tag{1}$$

På indifferenskurven vil helningen varier etter personen preferanser. Fritid blir verdsatt forskjellig fra person til person. Enkelte verdsetter fritid høyere enn andre, noe som da fører til at de vil ha en høyere lønnsøkning for å gi opp fritid. Konsummuligheten til individet er da beregnet av tid tilgjengelig per døgn og inntekt. Dette fører til at inntekten deles opp i to deler der vi har på den ene delen arbeidsuavhengiginntekt og lønnsinntekt på den andre. I henhold til dette vil da borgerlønn falle inn under arbeidsuavhengig inntekt (Borjan, 2013). Dette gir en budsjetrestriksjon med form lik likning (2)

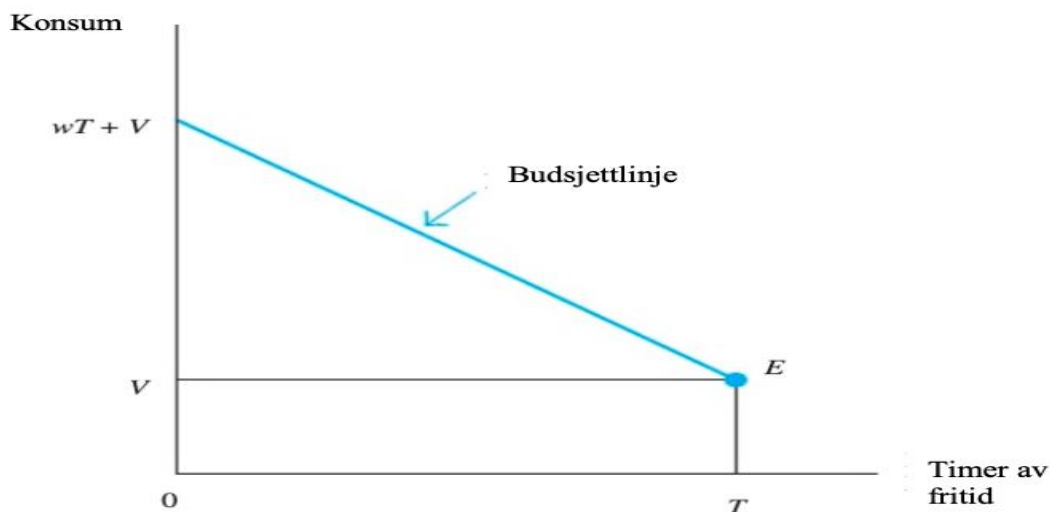
$$C = wh + V \tag{2}$$

Der C er konsummengde mål i kroner, w er timelønn, h er antall timer arbeidet og V er alle arbeidsuavhengig inntekt. På grunnlag av denne modellen blir marginallønningen forutsatt som uavhengig av antall timer arbeid. Med andre ord vil det si at det blir ingen overtidsbetalinger.

Siden døgnet består av 24 timer (T), må personen bestemme antallet av folk som skal arbeide og hvor mange som skal ha fritid ($T = h + L$) (Borjan, 2013). Dette fører da til at budsjettrestriksjonen blir skrevet om til likning (3).

$$C = w(T - L) + V \quad (3)$$

Den siste likningen kan nå bli illustrert i figur 5.1 som omhandler budsjettlinjen. Likning (3) er i en form av en linje, og hellingen er negativ av lønnsatsene (eller $-w$). I grafen ser vi at punktet E forteller oss «the endowment point». Dette punktet indikerer på at hvis en person bestemmer seg for ikke å jobbe og heller tilbringer T timer til fritidsaktiviteter, kan da personen fortsatt kjøpe V dollar til forbruksvare (Borjan, 2013). Hvis personen derimot er villig til å gi opp en time med fritid, kan man da flytte opp budsjettlinjen og kjøpe en ekstra (w) dollar verdt av varer. For hver ekstra time av fritid et individ er villig til å gi opp, fører det til at personen får en mulighet til å kjøpe en ekstra (w) dollar verdt. Med andre ord har hver time fritidskonsumert en pris og prisen er gitt med lønnsrenten. Hvis arbeideren gir opp alle sine fritidsaktiviteter, ender personen opp med å fange opp budsjettlinjen og kan kjøpe $(wT - V)$ dollarens verdi av varer (Borjan, 2013).

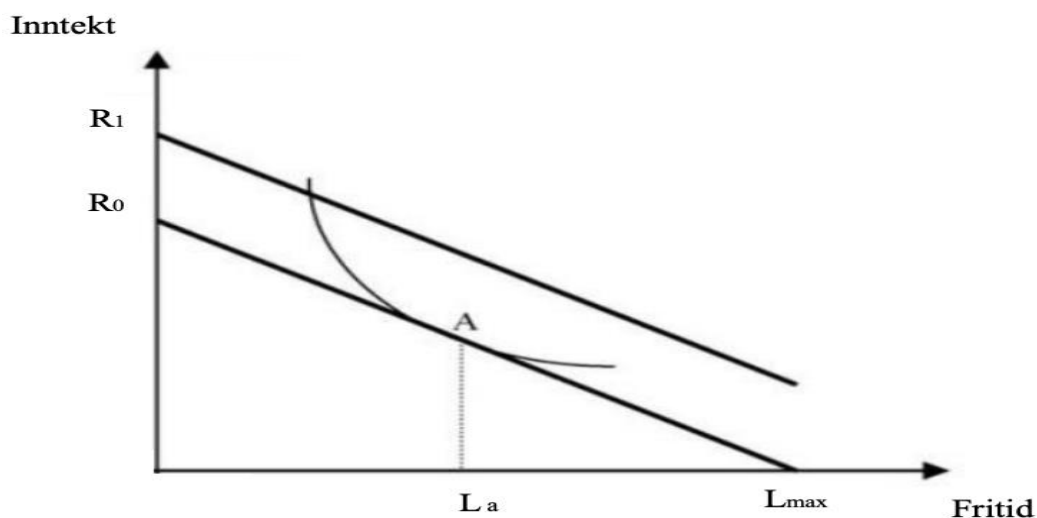
Figur 5.1 Budsjettlinjen med en grense for arbeidstakerens muligheter (Borjan, 2013.s33).

Et nyttemaksimerende individ vil som regel ønske å tilpasse seg der høyeste mulig indifferenskurve tangerer med budsjettrestriksjonene. Den marginale substitusjonsraten er i dette punktet (raten individet er villig til å bytte fritid mot økt konsum) lik lønnen (raten markedet er villig til å la arbeiderne substituere en time med fritid mot lønn «konsum»).

5.1.2 Oppfattelsen av fritid som enten en normal eller dårlig gode

Når det er snakk om atferdsendringene hos et individ, er noen av bekymringene i forbindelse med en innføring av en borgerlønn, dens effekt på individets atferd ved å fremme latskap. I henhold til Gamel, Balsan og Vero (2006), argumenterer de at det er ingen tvil om at folk som er i arbeid, kan føle fristelsen til å redusere arbeidstiden. Vi skal i dette delkapittelet se nærmere på effekten av en borgerlønn på arbeidstid, ved å skille fritid som enten en normal eller dårlig gode. Alle forutsetningene som blir presentert her er atferdsmessige hypoteser som er basert på mikroøkonomiske analyser.

Hvis folk bestemmer seg for å redusere arbeidstimene de bruker når inntekten øker, avhenger på base av individets oppfattelse av fritid. Dersom det ikke er gjort noe forskjell mellom oppfatningen av fritid, vil en innføring av borgerlønn der marginalsattesatsen tilsvare null, kun øke inntektene samtidig som det opprettholdes samme mulighetskostnad for fritid (Gamel, Balsan og Vero, 2006). Dette er i henhold til at det ikke er noe form for substitusjonseffekt. I figur 5.2 blir dette illustrert.

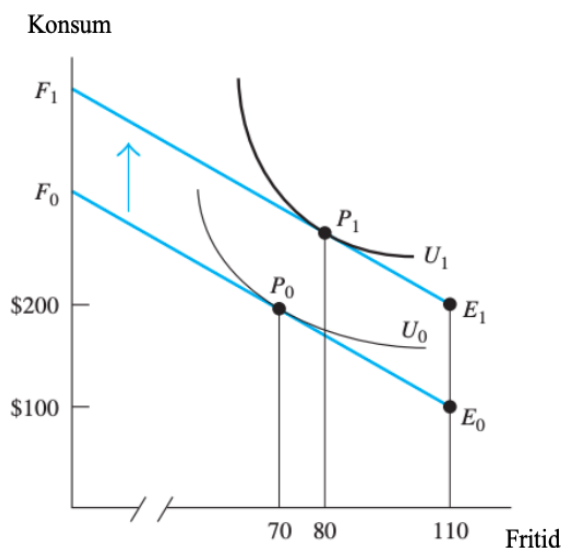
Figur 5.2 Effekten av en borgerlønn som ikke påvirker muligheten til fritid (Gamel, Balsan og Vero, 2006, s.482)

Ut ifra figur 5.2, ser vi at den viser inntektslinjen vil bevege seg oppover da muligheten for fritid forblir den samme. I henhold til Gamel, Balsan og Vero (2006), konkluderer de med at effekten som kommer fra borgerlønn er nøytral, da den verken genererer positivt eller negativt arbeidsinsentiv (Gamel, Balsan og Vero, 2006).

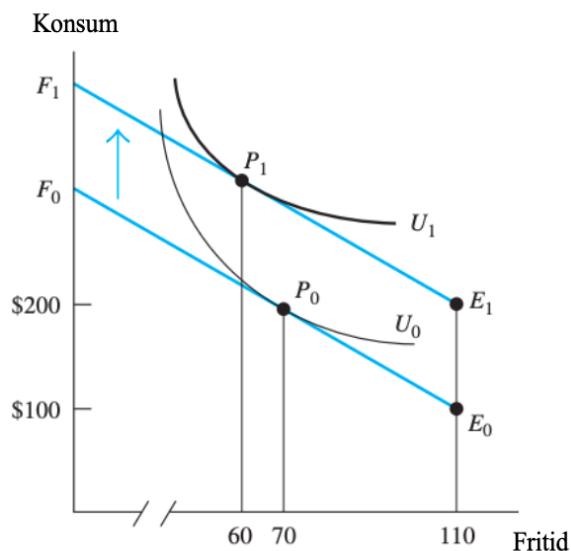
Hvis vi nå forutsetter at nettolønnen ikke blir endret av en borgerlønn. På grunnlag av dette vil da effekten av en borgerlønn på tilbøyeligheten til å jobbe, avhenge av om fritid blir betraktet som enten en normal eller god gode. Dersom vi i denne analysen vurderer betydningen av inntektseffekten, ser vi at om fritid blir oppfattet som en normal gode, vil inntekts- og substitusjonseffekten ha motsatt retninger når det gjelder endring i lønnsnivå. I henhold til dette vil da personer med lavest lønnsnivå ha relativt sterkt negativ substitusjonseffekt for fritid og svak inntektseffekt. Utover et visst nivå som varierer per person, vil positiv inntektseffekt begynne å vokse sterkere. Individet foretrekker da å øke sin fritid, fremfor å øke sin inntekt. Derfor vil mengden tid individet er villig til å jobbe, begynne å redusere etter hvert som lønnsraten øker (Gamel, Balsan og Vero, 2006). I tilfellet hvor fritid oppfattes om en normal gode, kan man konkludere med at siden en borgerlønn øker inntektene til et individ, vil arbeidskraftforsyning reduseres. Derimot, siden bidraget fra en borgerlønn representerer høyere kjøpekraft for fattige mennesker, som fører til negativ inntektseffekt, oppfatter disse personene fritid som dårlig gode.

I henhold til argumentet om at fritid som en normal eller dårlig gode påvirker arbeidsinsentivet, skal vi se på utledningen inspirert av boken *Labor Economics* av George J. Borjas (2013). For å støtte denne påstanden, kan forskere se på endringen i arbeidstiden når inntekter som ikke er relatert til arbeid øker på grunnlag av bidraget som kommer fra borgerlønn.

Dette blir illustrert i figur 5.3, der arbeidsuavhengig inntekt V øker, samtidig som lønnen holdes konstant. I utgangspunktet er individet arbeidsuavhengig inntekt på 100 dollar i uken. Dette blir indentifisert med punktet E_0 , som beskriver hvor mye en person kan tjene uten å komme inn på arbeidsmarkedet. I henhold til budsjettlinjen er den indentifisert av F_0E_0 , gitt arbeidstakers lønnsnivå. Videre forteller punktet P_0 , steder hvor arbeidsindividets nytte er maksimert, der personen tilbringer 70 timer på fritid og 40 timer på jobb (Borjas, 2013). Vi ser videre at dersom arbeidsuavhengige inntekten øker til 200 dollar, endrer punktet til E_1 . Dette fører da til at den nye budsjettlinjen blir gitt av F_1E_1 . Det blir da et parallelt skifte i budsjettlinjen, fordi økningen i arbeidsuavhengig inntekt holder lønnen konstant. Dette fører til at nyttekurven blir flyttet opp fra punkt P_0 til P_1 , da mottakeren kommer bedre ut med en borgerlønn (Borjas, 2013). Poenget med disse modellen er å vise at individet ønsker å velge den perfekte kombinasjonen av goder og fritid, for å maksimere sin nytte.

a) Fritid er en normal gode

b) Fritid er en dårlig gode

Figur 5.3 Effekten av borgerlønn på arbeidstid «normal gode» Figur 5.4 Effekten av borgerlønn på arbeidstid «dårlig gode» (Borjas, 2013, s.36).

I figur 5.3 ser vi på den ene siden at dersom fritid er en normal gode, noe som betyr at det er en inntektsøkning samtidig som prisene på goder er konstant, øker konsumet. En borgerlønn i dette tilfellet vil da øke forbruket av goder og timer, noe som fører til at arbeidstiden blir redusert. På den andre siden ser vi i figur 5.4 at dersom fritid er en dårlig gode, vil da en økning i inntekt redusere forbruket. I henhold til dette vil da etterspørselen etter fritid bli redusert, som fører da til at arbeidstiden øker (Borjas, 2013). Denne type endringseffekten i arbeidsuavhengig inntekt på arbeidsinsentivet til folk blir definert av Borjas for inntektseffekt.

Dersom man på grunnlag av disse to figurene måtte ta en beslutning om fritid er enten en normal eller dårlig gode, kan man si at det mest rasjonelle utsagnet hadde vært å betrakte fritid som en normal gode. I forhold til de personene som velger å jobbe mindre, er de villig til å bytte en reduksjon i lønn for en mengde av borgerlønn. Dette er siden individets totale inntekt vil fortsatt være høyere når en borgerlønn er lagt til, med mindre reduksjonen i lønn er høyere enn summen av borgerlønnen (Gamel, Balsan og Vero, 2006).

På den andre siden er et fundamentalt spørsmål her, om fattige individer anser fritid som en normal eller dårlig gode. Det blir argumentert av Gamel, Balsan og Vero (2006), at de individene som har lavest lønn, vil da ha større negativ substitusjonseffekter for fritid. Dette kan da føre til at individer med mye fritid velger å øke sin kjøpekraft, for å ha et mål om å øke totalinntekt sin. Det er også en forskjell i økningen av kjøpekraft, da den er større for fattige

mennesker fremfor rike. Folk med lavere lønn vil da ha positive inntekter, mens folk med høy lønn vil mest sannsynlig ha negativ inntekt (Gamel, Balsan og Vero, 2006). Et argument for borgerlønn har også vært at siden folk får en ubetinget inntekt, kan det skape ekstra arbeidsplasser, gitt at folk tar seg mer fritid. Et eksempel er dersom fem personer jobber 80 prosent, vil det da generere til at en ny arbeidsplass.

Derimot er det er ikke rett fram å konkludere at arbeidskraftforsyningen reduseres når folk oppfatter fritid som en normal gode. Grunnen er at samfunnsverdier fungerer ikke bare når det gjelder inntekt den gir, men også når det gjelder sosial tilfredsstillelse det skaper. Desto mer en person finner jobben sin kjedelig og slitsom, desto mer vil individet oppfatte fritid som en normal gode. På den andre siden, dersom en person liker jobben sin, vil da fritid oppfattes som en dårlig verdi. Derfor påvirker ikke bare økonomiske faktorer tilbøyeligheten til å jobbe men også sosiale faktorer som holdninger, arbeidsetikk og verdier.

5.2 Effekten av borgerlønn på markedet

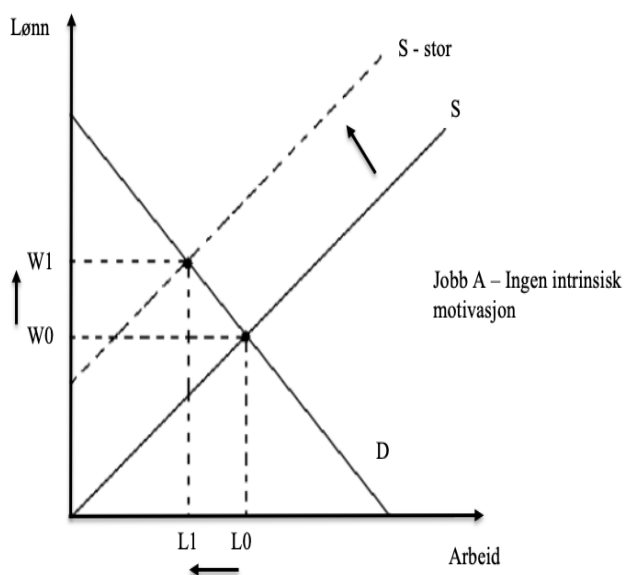
I dette delkapittelet skal vi analyserer virkningene av en borgerlønn på arbeidskraftforsyning. Videre skal denne seksjons vurdere de potensielle effektene av miljøet med sterk arbeidsetikk, samt effekten av sosial anerkjennelse som er knyttet til bestemte arbeidsplasser. Til slutt skal effekten av en grunninntektsordning på lønn og priser undersøkes, i lyse av at en borgerlønn øker folks kjøpekraft.

5.2.1 Virkningen av en borgerlønn på arbeidskraftforsyningen

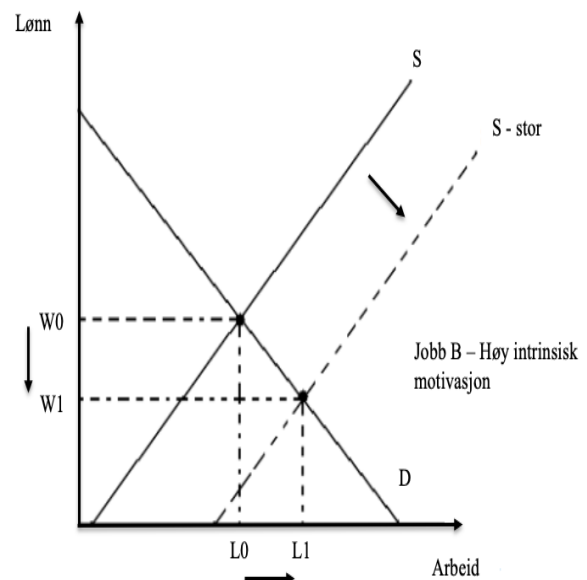
For å undersøke hvordan borgerlønn virker på arbeidskraftforsyningen, skal vi nå se nærmere på en analyse som er blitt utført av Pech (2010). I henhold til Pech sin undersøkelse, baserer den seg på hvordan arbeidseffektene hadde vært for et individ, med en innføring av en borgerlønn. Her ble det kategoriserer to typer jobber av denne virkningen. Den første typen er jobb A «dårlig jobb», der arbeidstakere ikke har god motivasjon til å utføre et arbeid. Den andre typen er jobb B «bra jobb», der arbeidstakere har en høy indre motivasjon til å utføre et arbeid (Pech, 2010). Videre i analysen utførte Pech en undersøkelse på hvordan et individ vil oppføre seg under en borgerlønn. Dette er forutsatt av tre betingelser, at bare voksne mottar en borgerlønn, borgerlønnen skal finansieres gjennom inntektsskatt og at den er gitt uten vilkår knyttet til arbeid.

I henhold til dette ble det argumentert av Pech (2010) at på base av analysen foretrekke arbeidstakere «jobb B» med høy intrinsisk motivasjon, fremfor «jobb A» med ingen intrinsisk motivasjon til å utføre et arbeid. Derimot på base av inntektssikkerhet individet står overfor, valgte likevel mange individer å jobbe på «jobb A» (Pech, 2010). Siden en borgerlønn gir en inntektssikkerhet, kan en av ulempene med en innføring av borgerlønn føre til at arbeidskraftforsyning ville bli redusert for jobber, der folk ikke har noe motivasjon til å utføre et arbeid eller spesifikk oppgave (Pech 2010). Dette betyr da at med en borgerlønn, ville da folk velge jobber som de foretrekker, fremfor å velge jobber som kunn betales godt.

Endringen i arbeidskraftforsyningen for disse to typer jobber blir videre representert i figur 5.5 og 5.6

Figur 5.5 Jobb A – Nedgangen i arbeidskraften (Pech 2010, s.10)

Figur 5.6 Jobb B – Økningen i tilbudet av arbeidskraft

Figur 5.5 viser den likevektslønnen for jobber uten intrinsisk motivasjon, som vil bli økt på grunn av den reduserte forsyningen. Figur 5.6 viser likevektslønnen for jobber med høy intrinsisk motivasjon, som vil bli redusert på grunn av en økning i arbeidskraftforsyning. På grunnlag av figurene påpeker Pech at en borgerlønn oppfordrer mennesker til å jobbe på de jobbene som folk har en preferanse for, fremfor å jobbe i arbeid som blir best betalt. Det blir videre argumentert at en borgerlønn da vil ha en lønnsøkning for arbeidsplasser som ingen vil ha og redusere lønnsnivået for de populære jobbene (Pech 2010).

Med tanke på arbeidsmiljøet argumenterer Van Parijs (2013) at i et miljø med sterk arbeidsetikk, kan effekten av borgerlønn på arbeidskraften være mye mindre. Dette vil da øke nivået på en universell borgerlønn, der ordningen kan opprettholdes fordi inntekts og substitusjonseffekter vil være mindre relevant i et slikt miljø (Van Parijs 2013). Derimot så bør man også være kritisk bak den sterke arbeidsetikken. Dette er med tanke på om arbeidsetikken er forårsaket av strenge sosiale sanksjoner eller av andre midler som muligens kan oppheve de positive virkningene av en borgerlønn. En annen forutsetning i forhold til arbeidskraftforsyningen er faktorer som nivået på inntekt og sosiale anerkjennelser. Dette er med på arbeidernes adferd i forhold til inntektsnivå, der midle og øvre klassen, vil ha en mindre effekt på arbeidskraftforsyningen sammenlignet med inntekt intervallet til den lavere klassen (Van Parijs 2013). Dette vil da si at individer med høyere lønn og med en viss sosial status, har ikke noen intensjon om å endre arbeidsinnsatsen om en borgerlønn hadde blitt implementert i et samfunn.

De ulike virkningene av en borgerlønn på arbeidskraftforsyning blir bestemt av forskjellige faktorer. Dette gjør analysen svært vanskelig og kompleks. I dette tilfellet ble det brukt enkle modeller til å fremstille de ulike effektene av en borgerlønn. Poenget bak dette var for å få en bedre oppklaring av denne komplekse situasjonen.

5.2.2 Effekten på lønninger og priser i markedet

En innføring av borgerlønn har ikke bare påvirkning på arbeidskraftforsyningen, men også andre faktorer som påvirker lønninger og priser i markedet. I henhold til Wright (2000) argumenterer han at dersom en borgerlønn er vesentlig høy, kan dette føre til at systemet generer «gratis lønnsarbeid». Når folk i et samfunn mottar borgerlønn, kan det føre til at individets beslutning om å arbeide blir mer frivillig. Folk kan da nyte friheten som kommer fra en borgerlønn, noe som sparer individets arbeidspress om å godta en uønsket jobb. Derfor ved å øke folks evne til å nekte en uønsket jobb, generer borgerlønn en mer egalitær fordeling av ekte frihet enn vanlig kapitalisme (Wright, 2000).

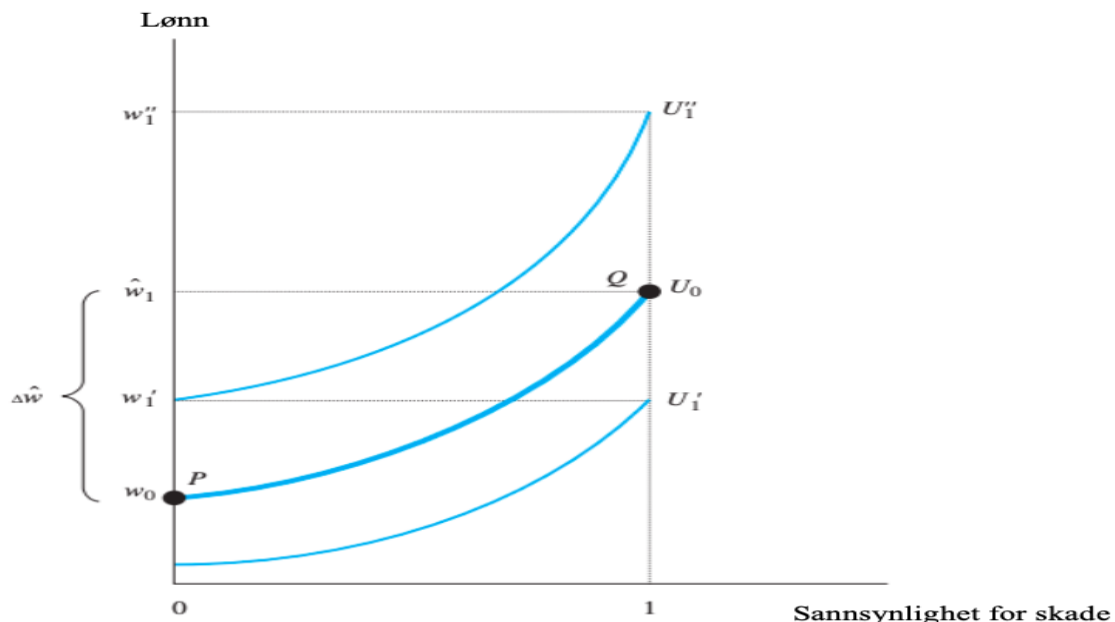
En mulig konsekvens til dette kan da være at hvordan vil virkningen av å gi folk en økonomisk trygghet med borgerlønn, påvirke folk da de har friheten til å avvise uønskede jobber? I henhold til dette kan da en mulighet til denne konsekvensen være å øke lønningene for de jobbene som ikke folk vil ha. Som et resultat kan da lønningene være mer strukturert i henhold til det såkalte «disutility» til ulike typer arbeid, fremfor den tilgjengelige tilførselen av arbeidskraft for ulike jobber (Wright 2000). Et spørsmål som ofte blir stilt er om hvorfor vi

jobber? Er det bare på grunn av pengene, eller jobber vi også av andre grunner som evnen til å sosialisere seg med venner eller utvikle andre ferdigheter? Det er blitt antatt av Smith (1976) at folk bare jobber for inntekten det gir, og at arbeidet i seg selv ikke gir direkte hjelp, samtidig at arbeidet i seg selv er en smertefull aktivitet. Smith definerer arbeid som «slit og trøbbel» (Smith, 1976).

Med tanke på effekten av lønninger, er det et teoretisk grunnlag foreslått av Adam Smith i (1779), som handler om å kompensere lønnsforskjellene. Denne teorien går ut på å øke arbeidstakeres inntekt, for å motivere dem å til å akseptere en uønsket og ubehagelig jobb (Borjas, 2013, s.203). Vi skal nå se på hvordan et individ blir påvirket i forhold til risikobaserte jobber. Anta at det er kunn to typer jobber på arbeidsmarkedet, der vi har trygge jobber på den ene siden og risikofylte jobber på den andre siden. Sannsynligheten for å bli skadet er 0 for den trygge jobben og 1 for ikke trygge jobben. Nyttefunksjonen for arbeidstakere kan bli skrevet som:

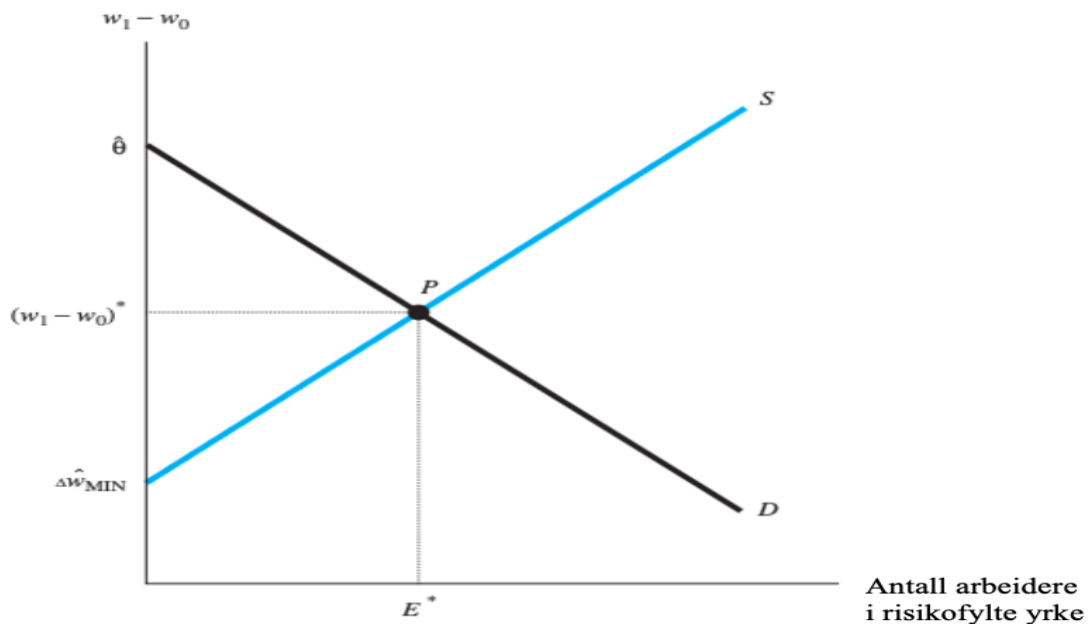
$$\text{Arbeidstakere} = f(w, \text{risiko for skade på jobben})$$

Avvikene som en arbeidstaker foretrekker mellom lønn og grad av risiko blir grafisk fremstillet i figur 5.7

Figur 5.7 Indifferanse kurven for lønn og sannsynlighet for skade på jobb (Borjas, 2013, s.205)

I henhold til figuren ser vi at arbeidstakere tjener en lønn på w_0 dollar og får U_0 nytte hvis individet velger en trygg jobb. Individet ville foretrekke den trygge jobben, dersom den risikofylte jobben betalte en lønn på w^1 dollar. Derimot hadde individet foretrukket den risikable jobben, hvis den jobben betalte en lønn på w^1 dollar. Arbeidstakeren er likegyldig mellom de to jobbene dersom den risikofylte jobben betaler w^1 . Arbeideres reservasjonspris blir da gitt av $\Delta w^1 = w^1 - w_0$. Poenget med dette er å vise at for å gi det samme nytte, må risikofylte jobber betale høyere lønninger enn trygge jobber (Borjas, 2013).

Figur 5.8 Bestemme markedet kompenserende differensial (Borjas, 2013, s.207)

Ut ifra figur 5.8 ser vi at forsyningskurven skråner opp fordi lønns-gapet mellom den risikable jobben og den sikre jobben øker. På grunnlag av dette fører det til at flere og flere arbeidere blir da villig til å jobbe i en risikofylt jobb. Vi ser at markedet kompenserende differensial tilsvarer tilbud og etterspørsel og gir bestikkelse som kreves for å tiltrekke seg den siste arbeideren ansatt av risikofylte firmaer (Borjas, 2013). Med en implementering av en borgerlønn, kan det derimot bli lagt til rette for arbeidernes insentiv for å kompensere dårlige jobber. En av fordelene med å øke lønningene for jobber som er ugunstige kan være et raskere teknologisk fremskritt i forskjellige jobber. Dette kan gi en oppvekst til en teknologi som kunne fungere som en erstatning for mennesker når det gjelder ubehagelig og upopulære jobber.

Med tanke på effekten av priser på markedet, kan en borgerlønn øke folks kjøpekraft og samtidig gi folk større frihet til å velge mer fritid, som tidligere forklart. Motstanderne for borgerlønn påstår på den ene siden at en borgerlønn kan skape frykt for inflasjon, da mer

penger muligens må lages. Derimot er ikke ideen bak en borgerlønn å lage mer penger for et utbytte av programmet, men å omfordele pengene som er brukt på andre velferdsprogrammer. Det er også lite sannsynlig at markedsprisene på basisvarer vil øke, siden etterspørselen etter grunnleggende varer er uelastisk. Derimot så kan man heller påstå at sannsynligheten for at markedsprisene på luksus varer øker. Dette er etter som at flere mennesker vil ha råd til dem, dersom de får en borgerlønn. Fremfor dette kan man derimot påstå at sannsynligheten for at prisene på luksus varer og tjenester øker. Dette er etter hvert som flere mennesker vil ha råd til dem om de får en borgerlønn.

5.3 De økonomiske effektene av en borgerlønn

Dette delkapittelet skal ta for seg diskusjonen rundt de økonomiske effektene av en borgerlønn. Dette skal bli gjort fra et makroøkonomisk perspektiv. Disse effektene skal vurdere om en innføring av en borgerlønn er økonomisk bærekraftig eller ikke. Dette avhenger i stor grad på nivå av en borgerlønn og måten system blir finansiert på. Vi skal se nærmere på denne diskusjonen.

5.3.1 Er borgerlønn økonomisk bærekraftig

Ideen om borgerlønn kan baserer seg veldig mye på en utopisk tankegang. Med andre ord vil det si det perfekte samfunnet der alle har det perfekt. Dette er som tidligere beskrevet av Thomas More i romanen Utopia (1516). Et av problemene med en borgerlønn er at ingen land har implementert systemet i en utopisk retning. Med dette mener jeg at ingen land har brukt alle de fem elementene nevnt i kapittel 2, til å implementere en borgerlønn. Grunnen til at ingen har innført programmet på denne måten, er at man mangler mye empirisk data om hvilken konsekvens som vil ende i et samfunn om man innfører en borgerlønn. Vi skal nå se nærmere på om en borgerlønn systemet er økonomisk bærekraftig eller ikke.

Det blir påpekt av Van Parijs (2013) måten man kan analysere om en borgerlønn system er bærekraftig er via enkle økonomiske modeller. Disse modellen prøver å analysere inntektseffekter og substitusjonseffekter av en borgerlønn på arbeidskraften (Van Parijs, 2013). Det blir også argumentert at substitusjonen av fordelene med en borgerlønn, kan øke arbeidskraften på grunn av en reduksjon av fattigdomsfellen. I henhold til dette kan folk da beholde sin borgerlønn i mens de jobber, deres effektive marginale skattesats reduseres, tilbakegangen til deres innsats øker og frykten for å miste fordelene fra systemet blir eliminert (Van Parijs, 2013).

Derimot kan fordelene med økningen i arbeidskraft og reduksjonen i fattigdomsfellen bli kompensert av to andre effekter:

1. Effekten av marginals-katten på inntekt
2. Inntektseffekten

Den første effekten dreier seg om at den marginals-katten på inntekten kan føre til at den negative substitusjonseffekt vil øke for folk som har en høy inntekt. På grunnlag av dette ville en borgerlønn, i dette tilfellet, ført til en negativ effekt. Noen av de negative effektene kan da være arbeidskraften til mennesker med høy inntekt, insentivet til å fortsette å jobbe hardt, ta utdanning og ha motivasjon til å tilegne seg mer kunnskap (Van Parijs, 2013). Den andre antagelsen går ut på en inntektseffekt og enkeltindividets prioriteringer. Hvis en person blir gitt en borgerlønn på for eksempel 190 000 kroner i året, kan dette føre til at insentivet til å beholde et visst inntektsnivå kan bli redusert. Grunnen til dette er at når mennesker er sikret til å motta en ubetinget og garanter inntekt, kan det da føre til at folk blir late til å jobbe 100 prosent.

Det blir videre påpekt av Van Parijs (2013) at en annen faktor som kan påvirke den økonomiske bærekraften til en borgerlønn, er folks oppførsel. I henhold til dette blir det brukt et eksempel om innvandring og utvandring (Van Parijs, 2013). Diskusjon hvorvidt en borgerlønn skal bli utført på kommunenivå eller landsnivå har både sine negative og positive sider. Blir det implementert en borgerlønn i et kommunenivå kan det føre konsekvenser om opportunistiske holdningen rundt en slik innføring. I henhold til dette mener man der personen utnytter muligheten enten av å være bidragsytere eller støttmottakere av en borgerlønn (Van Parijs, 2013). Derimot så påpeker Van Parijs (2013), at dette problemet vil ikke skyldes av inntektsforskjeller, men andre sosiale faktorer som vil påvirke folks sine beslutninger om enten å emigrere eller å innvandre. Et mulig utfall i dette tilfellet er i forhold til utnyttelsene av godene som kommer fra borgerlønn. Blir en borgerlønn implementert i Norge på et statelig nivå, kan dette føre til at Norge blir et veldig attraktivt land for utlendinger å innvandre til. Dette er en betraktning motstanderne av en borgerlønn påpeker som en faktor for å ikke innføre systemet.

På den andre siden finner vi de som er for å implementere en borgerlønn. Det blir påstått av Van Parijs (2013) at en innføring av en borgerlønn på et statelig nivå kan føre til en økonomisk økning i forhold til innvandring. I henhold til dette er det to mulig perspektiv,

enten et langsiktig eller kortsiktig. Det kortsiktige perspektivet til innvandring, er i forhold til de økonomiske kostnadene et land må finansiere for å ta vare på en stor familie. Staten må da finansiere familien og barna med utdanning, helse, bosted og andre faktorer. I dette perspektivet kan dette se ut som ikke lønnsomt og lite praktisk. Derimot i et langsiktig perspektiv vil innvandring føre først om fremst til en økning i befolkningen, som fører videre til mer arbeidskraft og kan resultere til en forbedring i arbeidsmarkedet. Tar vi Norge som et eksempel bli det beregnet at en borger skal betale skatter og andre avgifter til staten i cirka førti til femti år. På grunnlag av dette kan innvandring føre til at desto flere mennesker i arbeid, desto mer beskatninger og andre avgifter kommer til staten.

En kritikk til dette er at i teorien så kan en slik strategi funke, men i praksis blir det vanskelig å realisere. Et uttrykk som blir ofte brukt er «*jo mer, desto bedre*». Med dette mener man at i de fleste tilfeller, er det bedre å ha for mye fremfor å ha for lite. Bruker man denne strategien i velferdsstatene som Norge, Tyskland, Frankrike kan dette funke da disse landa har den økonomiske muligheten til å øke arbeidskraften. Hvis man derimot bruker denne strategien i den fattige delen av verden, der et av hovedproblemene er overbefolkning, vil ikke en slik strategi ha samme effektivitet. Grunnen er at i u-land er det vesentlig mindre arbeid, sammenlignet med mengden av befolkningen. Derfor vil en innvandring variere mye i forhold til hvilken del av verden det er snakk, sett i lyset av en borgerlønn perspektiv. Videre skal vi se om en borgerlønn er økonomisk lønnsomt for et samfunn da det har en korrelasjon med begrepet økonomisk bærekraftig.

5.3.2 Er det økonomisk lønnsomt med borgerlønn

Om borgerlønn er økonomisk lønnsomt for et samfunn, er et av aspektene mange forskere prøver å undersøke. Er iden om borgerlønn kunn en utopisk tankegang eller er det faktisk mulig å gi en borgerlønn til hele befolkningen? Bør et samfunn kunn fokusere på de økonomiske aspektene en borgerlønn kan påføre eller bør også de psykologiske effektene tas med i betraktningen?

Det blir argumentert av Pereira (2015) at hvis en stat implementer en borgerlønn som er tilstrekkelig høy nokk til å dekke de grunnleggende behovene til et individ, er det da lønnsomt med en slik ordning. Likevel hevder de fleste kritikere at en universell borgerlønn er for dyr og den økte beskatningen som kreves for å støtte en borgerlønn, er ikke politisk gjennomførbar (Pereira, 2015). Av de fleste kriteriene som angår en borgerlønn, er kostnadene rundt en slik ordning de vanligste argumentene som blir anvendt i debatten fra

motstanderen sin side. Det blir derimot påstått at en innføring av borgerlønn kan føre til en kostnadsbesparelse. Dette ved å fjerne andre former for inntektssikkerhetsprogrammer. I henhold til dette blir det da argumentert at en innføring av en borgerlønn kan erstatte mange tidligere velferdsprogrammer som er knyttet til en såkalt inntekt sikkerhetsordning. Noen av disse kan være alderspensjon, barnebidrag, skattekreditter, pensjonsytelser, dagpenger og andre former som nevnt i kapitel 3.

Et annen aspekt i henhold til borgerlønn, er i forhold til hvordan programmer påvirker livet til barn og kvinner. I Norge er det generelt dyrt for en familie å betale for barnehage. Foreldrebetalingen i barnehagen var i 2019 på rundt 2800 kroner per måned hvor en årlig maksimal foreldreutbetaling blir rundt 33 600 kroner i året (SSB, 2019c). I henhold til Pereira (2015) blir det argumentert at med en implementering av borgerlønn, kan slike kostnader reduseres på lik linje som de kostnadene som er knyttet til sosial bostøtte (Pereira, 2015). Når det er snakk om kvinnene i en borgerlønn diskusjon, blir diverse omsorgsgivende arbeid innen husholdningen verdsatt høyt av programmet. En borgerlønn anerkjenner viktigheten og samfunnsverdien av slike arbeid. På grunnlag av dette kan det påpekes at en borgerlønn kan bli sett på som en feministisk støttemekanisme som støtter og styrker kvinner, siden mesteparten av husarbeidet blir utført av dem.

Hvis vi ser på en borgerlønn som en feministisk støttemekanisme, kan det gi kvinner insentiv til å få flere barn. Siden en borgerlønn blir gitt individuelt, betyr det at alle i en husstand får samme støtte ubetinget. På grunnlag av dette kan det da resulterer til at desto flere barn i en husstand, desto mer øker den samlede inntekten til en kvinne. Derimot kan slike situasjoner også føre til at kvinner mister muligheten til å komme seg i arbeid, da jobben deres blir å være hjemmeværende husmor. Vi kommer tilbake til det som angår arbeidsprosessresponsen i forhold til NIS eksperimenter i kapitel 6, med estimater for menn, kvinner og aleneforsørgende kvinner.

Videre i diskusjonen ser vi at når det gjelder beskatning under en borgerlønn reform, refererer kritiker ofte til behovet for å skaffe skatt på folks personlige arbeidsinntekter. Dette blir gjort for å dekke høye kostnader for en universell borgerlønn. I henhold til Pereira (2015) påpekes det at en såkalte kostnadsobjekter er et verktøy hvor økt beskatning kan være en måte å finansiere en borgerlønn på. Derimot er ikke denne metoden den eneste måten å finansiere en borgerlønn på, da økt beskatning er politisk mislikt. Det vil da være mer hensiktsmessig å

vurdere andre metoden å skaffe andre offentlige inntekter for å finansiere programmet på. Dette kan for eksempel være gjennom besparelse fra andre programmer eller inntekter fra naturressurser, som nevnt tidligere i oppgaven.

En annen metode som en borgerlønn kan bli implementert på er å kombinere en borgerlønn med NIS. Slik kombinasjon av en borgerlønn med en proporsjonal inntektsskatt, kan ha samme fordeling av tilgjengelig inntekt som kombinasjon av NIS og positiv inntektsskatt. Det er imidlertid behov for flere eksperimenter for å undersøke likhetene og forskjellene mellom en grunninntekt og NIS for å få dypere forståelse av hva som ville være den mest effektive måten å kombinere disse to ordningene med (Gamel, Balsan og Vero, 2006, s.479).

Kapitel 6.0 Borgerlønn eksperimenter

En bekymring som oftest blir diskutert er at hvis folk blir garantert en ubetinget inntekt, vil det da føre til at folk jobber mindre eller at de avslutter jobbene sine (Van Parijs og Vanderborght, 2017). I de siste årene har det ikke vært mange borgerlønner eksperimenter som er blitt utført på universell basis. Det er derimot noen av eksperimentene som kan peke mot de ulike effektene vi kan forvente hvis reformen hadde blitt introdusert.

Resultatene som er blitt funnet av eksperimentene som er blitt utført er ikke helt representative. Dette er et av hovedproblemene, siden de som deltar vet at eksperimentet varer i en viss periode og at de vil eventuelt miste borgerlønnen innen en viss tid. Denne begrensede perioden med borgerlønn kan utgjøre en trussel mot eksperimentets validitet, da en permanent innføring av en borgerlønn hadde ført til folk hadde sluttet på jobbene sine. Dette er noe de empiriske studiene prøver å fastslå. I henhold til det rasjonelle bak dette utsagnet, kan vi derimot påstå at en grunn til hvorfor folk ikke hadde sluttet jobben sin, kan skyldes at mot slutten av eksperimentet må de gå tilbake til arbeidsmarkedet. Risikoen er for stor og hadde samtidig ført til vanskeligheter til å finne seg en ny jobb eller å komme tilbake til den tidligere jobben.

I dette kapitlet skal vi se på noen av de eksperimentene som er utført i de forskjellige borgerlønnene som er tidligere nevnt. Poenget med dette er få en generell oversikt over hva resultatene er i de forskjellige eksperimentene og samtidig se på effektene rundt arbeidskraft og fordelingen av kapital. Dette kan gi oss en liten innsikt i hva mennesker kan forvente seg hvis en borgerlønn blir implementert på et nasjonalt nivå.

6.1 Negativ inntektskatt eksperiment

Mellom 60- og 80-tallet har det blitt utført mange eksperimenter i Nord-Amerika som omhandlet NIS. Det ble gjort fem eksperimenter med mål om å undersøke effekten av NIS, hvorav fire fant sted i USA og ett i Canada (Widerquist, 2005). Resultatene som ble funnet av disse eksperimentene er veldig vesentlige for å gjøre dagens debatt om borgerlønn mer populær blant folk. Et av målene med NIS var å undersøke effekten et slikt system ville ha på faktorer som arbeidskraft og generelt hvordan det er å være støttemottaker. Det er blitt publisert mer enn 200 vitenskapelig artikler som omhandler disse eksperimentene. Fleste parten av artiklene ble skrevet på 1970- og 1980-tallet. Artiklene inneholdte forskjellige effekter på ulike parametere som arbeids- og tilbudsrespons, skilsmisse, helsetilbud og mange andre. Derimot så døde debatten uten en klar konsensus om hva resultatene av eksperimentene innebar for politikken. Mange av resultatene ble feiltolket av både media og politikere (Widerquist, 2005).

Noen av de første eksperimentene som ble gjennomført i perioden mellom 1968 og 1972, fant sted i New Jersey og Pennsylvania. Forsøket ble stort sett utført på urbane husholdning med begge foreldrene til stedet. Deretter ble det andre eksperimentet oppstartet i Gary Indiana, der forskere undersøkte effektene av en NIS på enslige foreldre. I senere tid ble det også gjort et eksperiment i North Carolina og Iowa for å undersøke effektene i urbane strøk. De største og siste eksperimentene som ble utført fant sted i Seattle og Denver mellom 1970 og 1978, som baserte seg på undersøkelse med en større tiltaksgruppe (Widerquist, 2005). NIS er noen av de første storskala sosiale eksperimentene som er blitt gjennomført. Disse eksperimentene har også resultert til å fungere som en modell for andre typer sosiale eksperimenter.

Et av hovedinnvendingene mot en borgerlønn er at folk frykter at det vil ende med en reduksjon i arbeidstilbud. Noen grunner til at NIS ikke hadde noe enighet var at resultatene førte til arbeidstilbudet ble redusert blant tiltaksgruppen. Dette førte til at resultatene fra de ulike eksperimentene ble tolket mer etter hvilket syn folk hadde om NIS, fremfor om programmet var praktisk og rasjonell. Dette ble spesielt uttrykket fra forskjellige medier og politikere. I henhold til Widerquist blir denne utsagnet beskrevet som «*The experimental results seem to be a political Rorschach test in which an observer's conclusions reveal more about the observer than about the observed*» (Widerquist, 2005, s.50). Derimot så handler ikke dette utsagnet om at det finnes mye uenigheter om validiteten som befinner seg rundt empirien fra de ulike eksperimentene.

Det ble påpekt av Hum og Simpson (1993) at resultatene fra eksperimentene ikke var direkte sammenlignbare. Grunnen var at alle fem eksperimentene varierte i utvalgssammensetning, design og måten støtten ble utbetalt. Målene bak eksperimentene var å finne responsen til familier ved et permanent NIS-system. Dette ble gjort via utbetalinger som ble basert på husholdningens inntekt.

I henhold til de fem NIS eksperimentene skal vi nå oppsummere de grunnleggende faktaene om hvert enkelt av dem. Det første eksperimentet fant sted i New Jersey under navnet «Graduated Work Incentive (NJ)» som ble utført fra 1968 til 1972. Størrelsen på forsøket besto opprinnelig av 1216 personer men minsket til 983 i slutten av eksperimentet. De utvalgte besto av afroamerikanere, hvite og latino familier som hadde begge foreldrene i livet. Forholdet de bodde i var i urbane strøk der faren var mellom 18-54 år og med en inntekt under 150% av fattigdomsgrensen. Disse gruppene fikk en garantert inntekt i tre år. Det neste NIS eksperimentet er «Rural Income Experiment (RIME)» som ble gjennomført i Iowa og North Caroline fra 1970 til 1972. Størrelsen på forsøket startet med 809 personer og avsluttet med 729 mot slutten av eksperimentet. Dette forsøket ble brukt som et ruralt supplement til New Jersey eksperimentet med urbanisering som hovedfokus. Eksperimentet gikk ut på noe av det samme som Graduated Work Incentive, bortsett fra at i dette tilfellet var aleneforsørgende mødrer inkludert. Inntekten var under 150% under fattigdomslinja og prosjektet varte i 2 år.

Det største prosjektet av dem alle ble gjennomført i Seattle/Denver under navnet «Income Maintenance Experiment (SIME)» i perioden fra 1970 til 1976. Størrelsen på eksperimentell gruppen var på ca. 4800 personer fordelt mellom Seattle og Denver. De utvalgte besto av afroamerikanere, hvite og latino med minst et barn og husholdningsinntekt under 1100 dollar for aleneforsørgere og 1300 dollar for parforsørgere. Dette prosjektet ble opprinnelig planlagt å vært ferdig innen 6 år, men i senere tid fikk forskerne godkjent en utvidelse på 20 år. Videre har vi «Gary Income Maintenance Experiment» som ble gjennomført i Gary, Indiana mellom 1971 og 1974. I dette eksperimentet var mesteparten av de utvalgte afroamerikanske husholdninger med aleneforsørgende mødre mellom 18-58 år med inntekt under 240 % under fattigdomsgrensen. Dette forsøket begynte med en prøvestørrelse på 1799 familier men på grunn av den store «drop-out» raten, minsket gruppen til 976 ved slutten av forsøket.

Det siste eksperimentet var det «Manitoba Basic Annual Income Experiment (Mincome)» som fant sted i Winnipeg og Dolphin, Manitoba fra perioden 1975 til 1978. Eksperimentet inkluderte både folk fra det urbane og rurale områder med en inntekt under 13 000 dollar for en familie på fire. I 1978 var datainnsamlingen ferdig og interessen for den garanterte inntekt ble folkelig populær, noe som bekymret den Canadiske regjeringen og førte til at de avbrøt prosjektet før dataen ble analysert. I Tabell 6.1 blir de ulike designparameterne ved eksperimentene listet opp. Dette er hentet fra artikkelen til Karl Widerquist (2005).

Tittel på eksperiment	Lokasjon	Tidsrom	Utbalgsstørrelse (endelig)
The New Jersey Graduated Work Incentive Experiment (NJ)	New Jersey og Pennsylvania	1968-1972	1216 (983)
The Rural Income-Maintenance Experiment (RIME)	Iowa og North Carolina	1970-1972	809 (729)
The Seattle/Denver Income-Maintenance Experiments (SIME/DIME)	Seattle og Denver	1970-1976 (Noen til 1980)	4800 (4800)
The Gary, Indiana Experiment (Gary)	Gary, Indiana	1971-1974	1799 (967)
The Manitoba Basic Annual Income Experiment (Mincome)	Winnipeg og Dauphin Manitoba	1975-1978	1300 (1300)

Tabell 6.1 Detaljen over NIS eksperimentene (Widerquist, 2005).

Noen av problem bak disse eksperimentet var det Widerquist kalte for *fallacy of composition*. Dette gikk ut på de som deltok i eksperimentet, ikke var sammensatt av et representativt utvalg for det amerikanske folket. De som deltok besto hovedsakelig av familier med lav inntekt og alenemødre. Det var nesten ingen enslige menn som deltok i eksperimentene som førte til vanskeligheter med å generalisere resultatene (Widerquist, 2005). Grunnen til dette var at sannsynligheten for at deltakerne i eksperimentet ikke hadde kvalitetsjobber var høy. Derimot kan man ikke konkludere med at resultatene som er funnet i eksperimentene, representerte hvordan den totale befolkningen ville reagert. Dette betyr ikke at det var noe feil med eksperimentet. Hele poenget med undersøkelsen var å undersøke den fattige delen av befolkningen, for å se om NIS systemet ville gjøre store utslag i de ulike gruppene. Det blir påpekt av Burtless (1986), at NIS eksperimentet var generelt mer hjelpsom fremfor dagens velferdsprogrammer.

Videre blir det diskutert av Hausman og Wise (1979) at det befinner seg et problem med uttrykket *attrition bias*. Dette uttrykket handler om at noen grupper har større interesse til å bli værende i programmet fremfor andre. I henhold til NIS eksperimentet ble det påvist at forsøksgruppene som arbeidet minst, var de som hadde den største grunnen til å bli værende i eksperimentet. Andre problemer som er funnet i et NIS eksperiment er den begrensede varigheten av et sosialt eksperiment. Dette blir argumentert av Moffit (1981) som fant at NIS eksperimentene hovedsakelig varte i 3 år og at deltakerne var klart over den korte varigheten. Vi ser at responsen for arbeidstilbud økte drastisk og at deltakerne så på denne situasjonen som en type fritid som de kan benytte seg av så lenge tilbudet varer. Et alternativ til dette kan da være å senke arbeidstilbudet i en begrenset periode sånn at deltakerne blir klar over at støtten ikke er livet ut (Widerquist, 2005).

I henhold til de vitenskapelige artiklene om NIS eksperimenter, er det mange empiriske resultater for arbeidstiltak publisert med originale estimater (Widerquist, 2005). I tabell 6.2 blir funnene av arbeidsprosessresponsen til NIS eksperimentene blir presentert. Disse estimatene oppsummerer årlig forskjell i antall arbeidstimer mellom tiltaks- og kontrollgruppene. Estimaten viser både i timer og prosent, samtidig som det presenterer tre kategorier menn, kvinner og aleneforsørgende kvinner. Det siste estimatet er forkortet til (AFK) i tabellen.

Studie	Datakilde	Reduksjon i arbeidstimer og prosent			Kommentarer
		Menn	Kvinner	AFK	
Robins (1985)	4 USA	-89 timer	-117 timer	-123 timer	En overiktsartikkel med resultater fra flere studier. Den vurderer ikke kvaliteten på metoden brukt i de ulike studiene men kombinerer bare estimater. Finner betydelig grad av konsistens i resultater mellom studier. Ser are på N = 1, T = 50%
		-5,0 %	-21.1 %	-13,20 %	
Burtless (1986)	4 USA	-119 timer	-93 timer	-79 timer	En gjennomsnitt av estimater fra de fire amerikanske eksperimentene vektet etter utvalgsstørrelse. AFK estimater bare fra SIME/DIME og Gary.
		-7 %	-17 %	-7 %	
Keecley (1981)	4 USA	-7,90 %	-	-	En enkelt gjennomsnitt fra 16 ulike studier av de fire amerikanske eksperimentene. Det ble undersøkt bare responsen fra menn.
Robins og West (1980a)	SIME/DIME	-128,9 timer	-165,9 timer	-147,1 timer	Estimerer "arbeidskraftforsynings effekter." Det er selvsagt at dette er forskjellig fra "arbeidsmarkedseffekter".
		-7 %	-25 %	-15 %	
Cain et al. (1974)	NJ	-	-50 timer -20 %	-	Inkluderer advarsler om testens begrensede varighet og representativiteten til prøven.
Robins og West (1980b)	SIME/DIME	-9 %	-20 %	-25 %	Deltakere bruker 2,4 år på å fullstendig tilpasse oppførsel til det nye programmet.
Watts et al. (1974)	NJ	-1,4 % til -6,6 %	-	-	Estimat varierer etter størrelse på N og t. I dette tilfellet blir bare menn analysert.
Ashenfelter (1978)	RIME	-8 %	-27 %	-	
Moffit (1979)	Gary	-3% til -6%	0 %	-26 %	
Hum og Sipsons (1993)	Minicome	-17 timer	-15 timer	-113 timer	Lavere estimert respons av det kanadiske Minicome er ikke overraskende grunnet utvalgssammensetningen og behandlingen tilbydt.
		-1 %	-3 %	-17 %	

* De negative tegnene viser en reduksjon i endringen i arbeidsinnsatsen

Tabell 6.2 Et sammendrag av estimatene fra funn av arbeidsreduksjonseffekt (Widerquist, 2005)

Som vi ser ut ifra tabell 6.2, viser den at utslagene er vesentlig større hos kvinnene enn for menn. Grunnen til dette er at i tidsperioden da studie ble utført, jobbet kvinner generelt mindre enn menn. På grunnlag av dette ble da prosentutslagene mye større for kvinner fremfor menn, selv om nedgangen i antall timer ikke nødvendigvis var større. Derimot så er situasjonen for kvinner i arbeidsmarkedet i dag veldig annerledes fra perioden 1960- til 1980-tallet. Dette er spesielt for områdene rundt Vest-Europa og landene i Norden, som fører til at resultatet for kvinner blir mindre overførbart.

I henholdt til resultatene som ble funnet var en av de svært interessante da funnet forklarte mye av reduksjonen i arbeidstilbudet. Funnet dreide seg om at det individet som ble arbeidsledig gikk lenger arbeidsledig under en NIS program enn hos kontrollgruppen. I studiene finner Robins et al. (1980) en økning i arbeidsledighet periode for menn lik 9,4 uker (27%), for kvinner lik 50 uker (42%) og for aleneforsørgende kvinner AFK lik 56 uker (60%) i forhold til kontrollgruppen (Widerquist, 2005). Et slik forekomst har også blitt funnet i andre steder. Et av eksperimentet var i Østerrike, der perioden en person kunne motta arbeidsavklaringspenger ble kraftig utvidet for en gruppe individer i noen regioner. Dette videreførte til at en forlenget periode på arbeidsledighet før en person kunne gå over til en ny jobb (Lalive, 2007).

Dette tilfellet i Østerrike kan derimot ikke direkte sammenlignes med et NIS-system. Siden borgerlønn i teorien blir sett på som en permanent ordning og de fleste ordninger om arbeidsavklaringspenger i dag er tidsgrensene, kan man da også se på NIS som en permanent arbeidsavklaringsutbetaling. Siden et slik tilfelle også befinner seg flere steder, kan det da tyde på at med en innføring av borgerlønn, kan det føre til at folk som blir arbeidsledig bruker lengre tid på å finne seg ny jobb. Dette synspunktet er derimot ikke bare negativt. Hvis man tar i betraktning samfunnets ressursutnyttelse, så hevder man at hvis man skal maksimere denne effekten, må man da ha rett person til rett jobb. Dermed ved å ikke forhaste matching prosessen, da et individ mottar en borgerlønn, kan dette føre til en nedgang i feilmatching og dermed føre til mindre sløsing av ressurser.

Skal man sammenligne den moderne BI-diskusjonen med NIS-diskusjonen, kan dette være veldig vanskelig. Problematikken som ligger her er at man ikke kan direkte sammenligne reaksjonene til tiltaksgruppene i et NIS eksperiment, med hvordan befolkningen ville reagert i dag fremfor i 1960 tallet. Siden den tid har mange faktorer endret seg som det teknologiske, økonomiske og samtidig det kulturelle i et samfunn.

I dag deltar langt flere kvinner i arbeidsmarkedet og desto flere er ensligere enn på 1960 til 1980-tallet. I henhold til Widerquist ble det fastslått at det var tre spørsmål som ble besvart fra NIS-eksperimentene. Den første dreide seg om at det var en nedgang i arbeidstilbud i tiltaksgruppen langs den intensive marginen. Den andre dreide seg om en storstilt tilbaketrekning fra arbeidsstyrken som ikke fant sted. Det siste spørsmålet som ble svar var at nedgangen i arbeidstilbudet var ikke nok til å ture den finansielle levedyktigheten til et NIS-system. Derimot hvor relevant disse resultatene er for den moderne BI-diskusjonen er det ingen enighet om. På grunnlag av resultatene fra Widerquist virker det som resultatene peker i en retning av at en storstilt tilbaketrekning langs den ekstensive marginen ikke vil være resultatet.

6.2 Universal borgerlønn eksperiment

For å finne ut hvordan oppførselen til folk endres ved en månedlig utbetaling, kan vi se på tilfeller der forskjellige uorganisert eksperimenter har foregått. Et eksempel på dette er «Win For Life scheme» som er en del av nasjonale lotteriet i Belgia. Eksperimentet gikk ut på at lotterivinneren fikk en månedlig betaling på 1000 dollar i perioden mellom 1998 og 2007, noe som var om lag 40% av landets BNP per innebygger på den tiden (Van Parijs og Vanderborght, 2017). Et av de viktigste aspektene ved en UBL eksperiment er at man eliminerer potensielle ulempen ved at folk endrer oppførselen når eksperimentet går fra midlertidig til livet ut, som nevnt tidligere. Slikt utfall blir derimot et problem da dette gir en liten test for å være representativ. Samtidig at de som mottar UBL hadde muligens også oppført seg annerledes om resten av samfunnet hadde mottatt det samme.

I henhold til dette vil man påstå at hvis man er den eneste blant naboer og venner som mottar en borgerlønn, vil det da være vanskelig å avslutte jobben på grunn av diverse faktorer som press og forventinger. Hvis vi ønsker å forstå hvordan et samfunn som helhet vil reagere på en innføring av UBL, vil disse eksperimentene være et skritt fremover for å undersøke dette.

For å forstå hvilken innvirkning en UBL kan ha for et samfunn, skal vi se nærmere på eksperimentet utført i Alaska under navet «Alaskan Permanent Fund Dividend (APF)». Dette programmet ble introdusert i 1982 av Guvernør Jay Hammond og blir i dag regnet som verdens første universelle borgerlønn. Programmet er fortsatt svært populært frem til i dag (Widerquist and Sheahan, 2012). Som den største delstaten i USA, er Alaska kjent for sitt rikelig mengde med oljeresurser. Det blir en årlig investering av inntektene som kommer fra

oljen i en bred portefølje av ulike eiendeler, akkurat som det norske statsobligasjonsfondet. På base av disse inventeringene blir det en årlig avkastning som videre fordelt mellom alle borgerne i Alaska. Dette skjer gjennom en kontant utbetaling som årlig varierer mellom 1000 og 1500 dollar (Widerquist and Sheahen, 2012).

En potensiell ulempe i APF kan være at siden årsbeløpet varierer årlig, kan dette føre til folk ikke kan basere den årlige inntekten på denne støtten. Derimot er betalingen beregnet slik at gjennomsnittet av avkastningen til fondet er over en viss periode, slik at programmet blir betraktet som et pålitelig sikkerhetsnett for folk. På den ene siden vil man fortsatt påstå at årsbeløpet ikke vil dekke de grunnleggende behovene til mottakeren. Derfor blir APF betraktet mer som et partiell UBL (Goldsmith, 2010). På den andre siden gjør APF imidlertid en reell forskjell i folks liv, da en ekstra inntekt som er ubetinget vil øke individets personlige økonomi. Et eksempel på dette kan være en enslig mor med tre barn som hadde mottatt 40 000 NOK med APF og inklusiv lønn, noe som i stor grad bidrar til å sørge for barna. Dette utbytte har vist seg å være en av de mest varige institusjonene i den unge staten Alaska (Goldsmith, 2010).

Alaska blir regnet som et av USA mest økonomiske statene i forhold til høyest inntekt og er den eneste staten der likestillingen har økt de to siste tiårene. Bidraget av APF har ført til at Alaska har en av de laveste fattigdomsratene i USA (Widerquist and Sheahen, 2012). Dette utbytte har vært en varig del av Alaska i generasjoner, og på grunn av sin popularitet vil APF fortsette å påvirke statens økonomi, finansstruktur og samfunn i fremtiden.

Kapitel 7.0 Avslutning

Denne oppgaven har vært et forsøk på å beskrive hva borgerlønn er, hvorfor systemet fremmer stor interesse som et alternativ til dagens velferdsstat og hvorfor systemet møter sterk motstand blant folk. Et av fokuset med oppgaven har vært å se på hvordan systemet kan bli finansiert, ved å skape en oversikt over ulike kostnader, se på mulig effekter og samtidig hvordan forskjellige grupper i samfunnet får sin finansielle situasjon endret. I forhold til de positive effektene en borgerlønn blir forventet til å tilby, er spesielt effekten i arbeidsmarkedet blitt fremhevet. Dette er spesielt med tanke på effektene som er knyttet til å enten redusere eller fjerne fattigdoms- og arbeidsledighetsfellen, samtidig som at arbeidsmarkedet antas å bli mer fleksibelt.

Tanken bak borgerlønn baserer seg på at hele velferdsstaten endres. I forbindelse med Norge betyr dette da at stor deler av samfunnet og samtidig økonomiske systemer som landet er bygd opp blir endret. I henhold til dette kan dermed masteroppgaven ikke belyse alle de forskjellige konsekvenser en slik reform muligens kunne ha forårsaket. Med tanke på det empiriske bak borgerlønn, er det vanskelig å basere antagelsene man har i dag og påstå at samfunnet vil komme bedre ut med en borgerlønn fremfor dagens system. Dette er da empirien er som regel basert på marginalbetraktninger og ikke hvor store omveltninger som en implementering vil innebære. Derimot så håper jeg at denne oppgaven har klart å belyse at det er flere attraktive sider med borgerlønn, spesielt med tanke på den tar form som negativ inntektskatt. Dette gjør at velferdsbyråkratiet forenkles, da folk får rett til å få inntekt gjennom skattefradrag, fremfor for å søke etter velferdsgoder. I tillegg kan NIS systemet forberedt insentivet til å jobbe, erstatte eksisterende velferdsprogrammer, sikre at noen grupper ikke kommer dårligere ut som følge av en borgerlønnreform og ikke å forvrengte markedspriser som minimumslønn og tariffier.

På grunnlag av de elementene jeg har forsøkt å belyse i oppgaven, vil med en slik stor reform blant annet se hvordan arbeidstilbudet blir påvirket da fritid blir et reelt alternativ for alle. Fra dette ønsker man å finne ut *hvem* som vil arbeide mer og *hvem* som vil arbeide mindre. Som vist i oppgaven så vi at med en innføring av borgerlønn, økte arbeidskraftforsyningen med høy intrinsisk motivasjon og reduserte arbeidskraftforsyningen for jobber med lavt intrinsisk motivasjon. Følgende av dette ville da arbeidskraftforsyningen bli påvirket av lønnen. Man kan argumentere da at en borgerlønn vil ha en lønnsøkning for arbeidsplasser som ingen vil ha og redusere lønnsnivået for de populære jobbene.

Deretter vil lønnsendringene ytterligere påvirket nivået av motivasjonen til folk når der i arbeid, noe som er direkte knyttet til individets arbeidsprestasjon. Derfor vil en innføring av borgerlønn forårsake forskjellige effekter som er avhengig av folks motivasjon til arbeid og deres oppfatning av fritid. Dette bidrar til at det er vanskelig å uttale seg med stor sikkerhet om hvordan et borgerlønnsystem vil arte seg i praksis. Det første landet som innfører et slikt system tar en risiko, da de ikke er kjent med usikkerheten, levedyktigheten og de ulike konsekvensene bak borgerlønn. Hvis man derimot lister opp de negative og positive sidene med en borgerlønn, virker de positive sidene mer omfattende en de negative sidene. Det er derimot ikke rett frem å finne bevisene bak dette, da det kreves kompliserte eksperimenter som er dyre og store for å undersøke effektene. Det må da være en politisk vilje og støtte i befolkningen for å gjennomføre slike eksperimenter. Derimot så er det mange som argumenterer varmt for at borgerlønn er en god løsning og at det er bedre å være tidlig enn sent ute med en slik ide.

Selv om at det er vanskelig å argumentere om en borgerlønn burde innføres, uten å vite om de ulike konsekvensene og mangelen på empiri, er det klart at uansett hvilket syn man har for en slik reform er dagens trygdeordning langt fra perfekt. Som denne masteroppgaven forhåpentligvis har forsøkt å forklare, er forslaget om borgerlønn en ide som fortjener å bli tatt alvorlig.

Litteraturliste

Adam Smith (1976) *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Volume 1, R.H Campbell og A.S Skinner, Glasgow Edition.

Bertrand Russell (1918) *Roads to Freedom: Socialism, Anarchism and Syndicalism*, London: Unwin Books, s.80-81 og 127.

BIEN (2019) *Basic Income Earth Network*. Tilgjengelig fra: <https://basicincome.org/basic-income/> (Hentet 02.01.19)

BIEN (2019) *History of basic income*. Tilgjengelig fra: <http://basicincome.org/basic-income/history/#note5> (Hentet 15.01.19)

Bjart Holtmark og Geir H. M. Bjertnes (2015) *The Size of the Marginal Cost of Public Funds: A Discussion with Special Relevance to Norway*, Statistisk Sentralbyrå.

Brian Barry (1996) *Real freedom and Basic Income*. *Journal of Political Philosophy* 5 (3), s.242-276

Businessinsider (2017) *San Francisco is launching an experiment to give families free money*. Tilgjengelig fra: <http://www.businessinsider.com/san-francisco-basic-income-experiment-announcement-2017-1?r=US&IR=T&IR=T> (Hentet 08.01.19)

Civita (2017) *Hva er borgerlønn?* Tilgjengelig fra: <https://www.civita.no/politisk-ordbok/hva-er-borgerloenn> (Hentet 03.01.19)

Claude Gamel, Didier Balsan og Josaine Vero (2006) *The impact of basic income on the propensity to work: Theoretical issues and micro-econometric results*. *The Journal of Socio-Economics*, Volume 35, Issue, 3, s. 476-497

Daniel Raventós (2007) *Basic Income: The Material Conditions of Freedom*. Pluto Press, London

Davide Tondani (2009) *Universal Basic Income and Negative Income Tax: Two Different Ways of Thinking Redistribution*, *Journal of Socio-Economics*, 38(2), 246-55.

E24 (2016) *Finland prøver statlig borgerlønn*. Tilgjengelig fra: <https://e24.no/makro-og-politikk/finland/finland-proever-statlig-borgerloenn/23872124> (Hentet 06.01.19)

E24 (2017) *Finland i gang med uttesting av borgerlønn*. Tilgjengelig fra: <https://e24.no/makro-og-politikk/finland-i-gang-med-borgerloenn-test-gir-innbyggere-5-000-kr-gratis-i-maaneden/23889661> (Hentet 07.01.19)

- Erik Olin Wright (2000) *Reducing Income and Wealth Inequality: Real Utopian Proposals*. Contemporary Sociology 29 (1), Januar, s. 143-156
- George J. Borjas (2013) *Labour Economics*. Sixth Edition, Harvard University, Boston: McGraw-Hill. S. 27-33, 35-41
- Gjensidig (2019) *Uførepensjon*. Tilgjengelig fra: <https://www.gjensidige.no/privat/forsikring/helse-og-livsforsikring/uforhet> (Hentet 26.03.19)
- Google Trends (2019) Basic income. Tilgjengelig fra: <https://trends.google.com/trends/explore?date=all&q=Basic%20income> (Hentet 12.01.19)
- Guy Standing (2017) *Basic income: A guide for the open-minded*, Yale University Press, S.3-20
- IRS (2019) *Earned Income Tax Credit (EITC)*. Tilgjengelig fra: <https://www.irs.gov/credits-deductions/individuals/earned-income-tax-credit> (Hentet 26.01.19)
- Jacobs (2018) *The marginal cost of public funds is one at the optimal tax system*. Tilgjengelig fra: <https://personal.eur.nl/bjacobs/mcf.pdf> (Hentet 22.03.19)
- Jan Pieter Kuiper (1976) «Arbeid en inkomen: twee plichten en twee rechten», Sociaal Maandblad Arbeid, s.501-512.
- Karl Widerquist (2005) *A Failure to Communicate: What (If Anything) Can We Learn from the Negative Income Tax Experiments?* Journal of Socio-Economics, 34 (1), s.49-81
- Karl Widerquist og Allan Sheahan (2012) *The Basic Income Guarantee in the United States: Past Experience, Current Proposals*. Basic Income Around: Horizons of Reform. Tilgjengelig fra: <https://works.bepress.com/widerquist/29/> (Hentet 20.04.19)
- L.F.M. Groot (2004) *Basic income, Unemployment and Compensatory Justice*. Boston: Kluwer Academic, s.93-110
- Lånekassen (2019) *Så mye kan du få*. Tilgjengelig fra: <https://www.lanekassen.no/stipend-og-lan/utdanning-i-utlandet/sa-mye-kan-du-fa/> (Hentet 25.03.19)
- Milton Friedman (2002) *Capitalism and Freedom*. The University of Chicago Press, Anniversary edition
- Moffitt, R. A. (2003) *The Negative Income Tax, and the Evolution of U.S Welfare Policy*, The Journal of Economic Perspectives, 119-140.
- Nanna Kildal og Stein Kuhnle (2005) *Normative Foundations of the Welfare State: The Nordic Experience*, Taylor & Francis Ltd, s.13-33

NAV (2018a) Grunnbeløpet i folketrygden. Tilgjengelig fra:
<https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Kontakt+NAV/Utbetalinger/Grunnbeløpet+i+folketrygden> (Hentet 07.01.19)

NAV (2018b) *Økonomisk sosialhjelp*. Tilgjengelig fra:
<https://www.nav.no/no/Person/Flere+tema/Sosiale+tjenester/%C3%B8konomisk-sosialhjelp--87469#chapter-1> (Hentet 24.01.19)

NAV (2019c) *Uføretrygd*. Tilgjengelig fra:
<https://www.nav.no/no/Person/Pensjon/Uforetrygd> (Hentet 25.03.19)

NAV (2018d) *Garantipensjon*. Tilgjengelig fra:
<https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Kontakt+NAV/Utbetalinger/Snarveier/satser--380089?kap=429637> (Hentet 26.03.19)

NAV (2018e) *Alderspensjon*. Tilgjengelig fra:
<https://www.nav.no/no/Person/Pensjon/Alderspensjon> (Hentet 26.03.19)

NAV (2019f) Dagpenger når du blir arbeidsledig. Tilgjengelig fra:
<https://www.nav.no/no/Person/Arbeid/Dagpenger+ved+arbeidsloshet+og+permittering/dagpenger-n%C3%A5r-du-er-arbeidsledig--893> (Hentet 27.03.19)

NRK (2014) *Hvorfor snakker vi ikke om borgerlønn?*. Tilgjengelig fra:
<https://www.nrk.no/ytring/vi-burde-snakke-om-borgerlonn-1.11814756> (Hentet 10.01.19)

Oliver Scott Goldsmith (2010) *The alaska permanent fund dividend: A case study in implementation of a basic income guarantee*. Institute of Social and Economic Research, University of Alaska Anchorage, Working paper.

Payr (2018) *IG grunnbeløpet i Folketrygden 2018-2019*. Tilgjengelig fra:
<https://payr.no/i/ressurser/1g-grunnbelop-folketrygden/> (Hentet 07.01.19)

Phillipe Van Parijs (1992) *Arguing for Basic income, Ethical foundations for a Radical Reform*. (London: Verso, s.3-5).

Philippe Van Parijs (2001) *A Basic Income For All: What`s Wrong with a Free Lunch?*, Edit Joshua Cohen, Joel Roger. Boston review, Baecon Press, Cambridge, Mass: 1982

Philippe Van Parijs (2013) *The Universal Basic Income: Why Utopian Thinking Matters, and How Sociologists Can Contribute to It*. Politics & Society, Vol. 41, no. 2, s. 171.182.

Philippe Van Parijs og Vanderborght (2017). *Basic Income: A Radical Proposal for a Free Society and a Sane Economy*, 1st Edition, Harvard University Press, s.10-30, 33-55, 56-77, 80-114, 269.

Rafael Lalive (2007) *Unemployment Benefits, Unemployment Duration, and Post-Unemployment Jobs: A Regression Discontinuity Approach*. The American Economic Review 97 (2), s.108-12

Regjeringen (2014) *Prinsipper og krav ved utarbeidelse av samfunnsøkonomiske analyser mv*. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fin/vedlegg/okstyring/rundskriv/faste/r_109_2014.pdf (Hentet 10.03.19)

Regjeringen (2018) *Livsoppholdssatser*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/forbruker/gjeldsordning/livsoppholdssatser/id691824/> (Hentet 05.01.19)

Retriever (2019) Tilgjengelig fra: <https://www.retriever-info.com/> (Hentet 12.01.19)

Richard Pereira (2015) *Universal Basic Income and the Cost Objection: What are We Waiting For?* World Economic Review, 5th. Tilgjengelig fra: <http://wer.worldeconomicsassociation.org/files/WEA-WER-5-Periera.pdf> (Hentet 10.04.19)

Rudolf Steiner (2005), *The Karma of Untruthfulness Vol. 1 "Secret Societies, the Media, and Preparations for the Great War"*, 99-101.

SSB (2018a) *Leiemarkedsundersøkelse, 2017*. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/statistikker/lmu/aar/2017-12-11?fane=tabell&sort=nummer&tabell=332530> (Hentet 05.01.19)

SSB (2018b) *Økonomisk sosialhjelp*. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/soshjelpk> (Hentet 25.03.19)

SSB (2019c) *Foreldrebetaling i barnehagar*. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/barnegenniv> (Hentet 15.04.19)

Thomas Paine (1776) *Commen Sense*. Tilgjengelig fra: https://www.learner.org/workshops/primarysources/revolution/docs/Common_Sense.pdf (Hentet 20.01.19)

Thomas Paine (1797) *Agrarian Justice*. Published; Earthsharing Devon, Introdusert av J. Pratt, Kommentert av T. Spence. Detalje fra *Magnea Britanniae*.

Wesley Pech (2010) *Behavioral Economics and the Basic Income Guarantee. Research Article, Wofford College, Vol.5, Issue 2, Research Article S. 7-16*. Tilgjengelig fra: https://www.usbig.net/papers/202-Pech--Behavioral_Economics.pdf (Hentet 05.04.19)